

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

**Vooronderzoek 'Monitoring en evaluatie
van het decreet jeugddelinquentierecht'**

Detailrapport Jeugdrechters

Ibe Coeck
Emma Hadermann
Eva Van Kelecom
Prof. dr. Johan Put
Prof. dr. Stefaan Pleysier
Dr. Eef Goedseels



Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
 Minderbroedersstraat 8 – B-3000 Leuven
 Tel 0032 16 37 34 32
 E-mail: swvg@kuleuven.be
 Website: <http://www.steunpuntwvg.be>



Publicatie nr. 2021/18
 SWVG-Rapport 67/2
 Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
 Titel rapport: Vooronderzoek 'Monitoring en evaluatie van het decreet jeugd delinquentierecht'
 Detailrapport Jeugdrechters
 Promotor: Prof. dr. Johan Put
 Copromotor: Prof. dr. Stefaan Pleysier en dr. Eef Goedseels
 Onderzoekers: Emma Hadermann, Eva Van Kelecom en Ibe Coeck

Coördinatie SWVG: Hilde Lauwers

Administratieve ondersteuning SWVG: Lut Van Hoof, Manuela Schröder

Dit rapport kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Overheid, programma 'Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek'. In deze tekst komen onderzoeksresultaten van de auteur(s) naar voor en niet die van de Vlaamse Overheid. Het Vlaams Gewest kan niet aansprakelijk gesteld worden voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de meegedeelde gegevens.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Het consortium SWVG

<i>Deelnemende instellingen - Dagelijks bestuur</i>	
KU Leuven	
· LUCAS, Centrum voor zorgonderzoek en consultancy	Prof. dr. Chantal Van Audenhove
· Instituut voor Sociaal Recht	Prof. dr. Anja Declercq
· HIVA - Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving	Prof. dr. Johan Put
· Leuvens Instituut voor Gezondheidsbeleid	Prof. dr. Tine Van Regenmortel
· Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen	Prof. dr. Erik Schokkaert
UGent	
· Vakgroep Marketing, Innovatie en Organisatie	Prof. dr. Paul Gemmel
· Vakgroep Publieke Governance, Management & Financiën	Prof. dr. Joris Voets
· Vakgroep Volksgezondheid en Eerstelijnszorg	Prof. dr. An De Sutter
Vrije Universiteit Brussel	
· Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen	Prof. dr. Dominique Verté
Universiteit Antwerpen	
· CRESC, UAntwerpen	Prof. dr. Peter Raeymaeckers
<i>Partnerinstellingen</i>	
Universiteit Hasselt	
· Centrum voor Statistiek	
Thomas More Hogeschool	
· Opleiding Toegepaste Psychologie	Dr. Peter De Graef
Arteveldehogeschool	
· Dienst onderzoek en dienstverlening	
Hogeschool Gent	
· Faculteit Mens en Welzijn	
UC Leuven-Limburg	
· Groep Gezondheid en Welzijn	
<i>Coördinatie en secretariaat</i>	
Coördinator SWVG	Dr. Kathleen De Cuyper
Administratieve ondersteuning	Manuela Schröder
	Lut Van Hoof

Detailrapport 67/2

Juni 2021

Vooronderzoek 'Monitoring en evaluatie van het decreet jeugddelinquentierecht'

Detailrapport Jeugdrechters

Onderzoekers: Emma Hadermann, Ibe Coeck, en Eva Van Kelecom

Promotor: Prof. dr. Johan Put

Copromotor: Prof. dr. Stefaan Pleysier en dr. Eef Goedseels

Samenvatting

Dit detailrapport kadert binnen de nulmeting van het vooronderzoek '[Monitoring en evaluatie van het decreet jeugddelinquentierecht](#)'. Deze nulmeting heeft tot doel om de situatie voor de inwerkingtreding van het jeugddelinquentiedecreet in kaart te brengen. De indicatoren die aan bod komen, zijn gebaseerd op het toetsingskader. Om tot dat toetsingskader te komen, werden de operationele doelstellingen uit de tekst van het decreet en de memorie van toelichting opgesplitst in subdoelstellingen, acties en indicatoren. Vervolgens werd aan de hand van drie criteria een onderscheid gemaakt tussen indicatoren die binnen en buiten de scope van deze nulmeting vallen. Op die manier kan de conclusie van het detailrapport bijdragen aan de beantwoording van de vierde onderzoeksvraag "Welk beeld geeft de toestand voor 1 september 2019 inzake het functioneren van het jeugddelinquentierecht, rekening houdend met zowel de beschikbare als de aanvullend te verwerken gegevens?".

Dit detailrapport geeft de resultaten weer van een kwantitatieve bevraging bij de Vlaamse jeugdrechters (24 respondenten) en een focusgroepgesprek (2 participanten).

Vooreerst geven de jeugdrechters aan maatregelen op te leggen die niet expliciet wettelijk geregeld waren om zo een maatregel op maat van de jongere te kunnen nemen. Verder informeerden de jeugdrechters de jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure voornamelijk bij de eerste verschijning. Er werd echter wel van uitgegaan dat de jongeren reeds door de advocaat geïnformeerd werd voor ze voor hen verschenen. Opdat de jongere de boodschap van de jeugdrechter zou begrijpen, werd rekening gehouden met de mentale toestand van de jongere en werd zo veel mogelijk 'de bril van de jongere' opgezet. In het geval dat de jongere een andere taal sprak, werd een beroep gedaan op een tolk, een familielid of een vriend van de jongere, dan wel op de jeugdrechter zelf wanneer de jongere een taal sprak die de jeugdrechter ook machtig was. Naast de taalbarrière was er sprake van een cultuurbarrière. Om geen belangrijke culturele informatie te mislopen, werkte de sociale dienst, waar mogelijk, samen met het ondersteuningsteam voor allochtonen (OTA).

Ondanks het belang dat gehecht werd aan de continuïteit van het lopende traject van vrijwillige hulpverlening, werd dit veelal ingebed in de gerechtelijke context als een verplicht na te leven voorwaarde wanneer het dossier op niveau van de jeugdrechtbank terechtkwam. Er werd wel benadrukt dat het MOF- en VOS-aspect van een jongere niet zomaar los van elkaar gezien konden worden.

Door het beperkt residentieel psychiatrisch aanbod moesten de jeugdrechters vaak inzetten op ambulante maatregelen terwijl er eigenlijk nood was aan een residentiële aanpak. Het aantal problematieken dat de jongere ervaarde, speelde niet mee in de beslissing om te plaatsen in een jeugdpsychiatrische dienst. Daarvoor werd voornamelijk gekeken naar de mate waarin de jongere de maatschappij verstoortte en in welke mate de context de jongere kon ondersteunen.

Daarnaast spraken de jeugdrechters de jongeren aan op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid. Het responsabiliseren van de jongeren stond daarbij centraal. Afhankelijk van de openheid van de jongere kon het actief opnemen van zijn verantwoordelijkheid plaatsvinden op verschillende tijdstippen tijdens de procedure.

Bij het nemen van een beslissing werd eveneens de draagkracht van de ouders mee in rekening gebracht. Ondanks dat jeugdrechters aan ouders geen maatregelen konden opleggen, werden ze wel gewezen op hun verantwoordelijkheid om de uitvoering van de maatregel organisatorisch mogelijk te maken.

Jeugdrechters geven aan dat ze te weinig tijd hadden om zich actief bezig te houden met het opzoeken van en leren uit wetenschappelijke inzichten. Een betere samenwerking tussen de wetenschap en de praktijk kan deze kennisstroom volgens hen verbeteren. Hoewel de meeste respondenten tevreden waren met de opleiding jeugdrecht van het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO), werden gesprekstechnieken en communicatievaardigheden het vaakst aangehaald als onderbelichte thema's tijdens de opleiding. Vaak werd de tijd om naar een opleiding te gaan, gezien als drempel om deze opleiding effectief bij te wonen.

Verder vonden de jeugdrechters het wenselijk dat eenzelfde rechter optrad in MOF- en VOS-zaken die betrekking hadden op eenzelfde minderjarige. Bij het nemen van een beslissing over een maatregel, zowel in de voorbereidende rechtspleging als in de rechtspleging ten gronde, waren de volgende vier factoren het meest doorslaggevend: de ernst van de feiten, de leefomgeving en context van de betrokkene, de vroegere maatregelen en het gedrag van de jongere tijdens de uitvoering ervan en de persoonlijkheid en de maturiteit van de jongere. Aan de openbare veiligheid en de gevolgen voor het slachtoffer werd minder aandacht besteed in het besluitvormingsproces.

Tot slot zijn de meningen met betrekking tot de nieuwe aspecten van het Vlaamse jeugddelinquentie-decreet verdeeld. Met bepaalde aspecten gaat een meerderheid van de jeugdrechters (helemaal) akkoord, zoals het geven van prioriteit aan de herstelrechtelijke afhandeling, de derde vorderingsgrond en het starten van de gesloten plaatsing met een oriëntatie. Van andere aspecten zijn jeugdrechters in mindere mate voorstander, zoals het feit dat MOF-jongeren niet meer in private instellingen geplaatst kunnen worden en de invoering van de gescheiden trajecten.

Inhoud

Inleiding		9
Hoofdstuk 1	Onderzoekspopulatie	11
Hoofdstuk 2	Afhandelingsmogelijkheden jeugdrechters	15
Hoofdstuk 3	Het informeren van jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure	17
Hoofdstuk 4	Vrijwillige hulpverlening	23
Hoofdstuk 5	Aanbod van jeugdpsychiatrie	27
Hoofdstuk 6	Het aanspreken van jongeren op de gepleegde feiten	29
Hoofdstuk 7	Het aanspreken van minderjarigen op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten	31
Hoofdstuk 8	Het betrekken van de ouders bij het opleggen van een reactie	35
Hoofdstuk 9	Wetenschappelijke inzichten over de praktijk van het jeugdrecht	37
Hoofdstuk 10	Optreden jeugdrechters	39
Hoofdstuk 11	Beslissingsproces jeugdrechters	41
Hoofdstuk 12	Nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentierecht	43
Besluit		45
Bijlagen		49

Lijst Tabellen

Tabel 1	Geslacht, anciënniteit, (tevredenheid) gespecialiseerde opleiding jeugdrecht IGO en werkzaamheid voorafgaand aan functie als jeugdrechter	11
---------	---	----

Lijst Figuren

Figuur 1	Interesse van jeugdrechters in opleidingsthema's (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 24)	12
Figuur 2	Thema's die aan bod kwamen in de bijkomende opleidingen jeugd(recht) (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 23)	13
Figuur 3	'Ik legde tijdens de voorbereidende rechtspleging gemeenschapsdienst (max. 30 uur) op' (frequentie, N = 23)	16
Figuur 4	'Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere te informeren over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure' (frequentie, N = 23)	17
Figuur 5	'De jongere werd geïnformeerd over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure...' (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 22)	17
Figuur 6	'Ik informeerde de jongere over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure op het volgende moment' (frequentie, N = 17)	18
Figuur 7	'Als ik de jongere informeerde, toetste ik af of hij/zij mijn uitleg over hun rechten en het verloop van de procedure begreep' (frequentie, N = 17)	19
Figuur 8	'Op welke manier communiceerde u met een minderjarige cliënt buiten de zittingen?' (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 23)	21
Figuur 9	De mate waarin respondenten vrijwillige hulpverlening opstartten en al dan niet rekening houden met een lopend traject van vrijwillige hulpverlening (frequentie, N = 23)	23
Figuur 10	De manier waarop respondenten omgingen met een lopend gerechtelijk VOS-dossier als een MOF-dossier werd opgestart (frequentie, N = 22)	24
Figuur 11	'Ik was tevreden met het residentieel en ambulantly psychiatrisch aanbod' (frequentie, N = 23)	27
Figuur 12	'Ik sprak de jongere aan op de feiten die hij/zij gepleegd heeft' (frequentie, N = 23)	29
Figuur 13	'Op de volgende momenten stelde ik de jongere verantwoordelijk voor de gepleegde feiten' (frequentie, N = 23)	30
Figuur 14	'Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere aan te spreken op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden)' (frequentie, N = 23)	31
Figuur 15	'Ik sprak de jongere aan op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden)' (frequentie, N = 23)	31

Figuur 16	‘Ik gaf de jongere inspraak bij de keuze van de afhandelingswijze’ (frequentie, N = 23)	32
Figuur 17	Betrokkenheid van ouders/opvoedingsverantwoordelijken (frequentie, N = 23)	35
Figuur 18	Wetenschappelijke inzichten over de impact en het effect van de verschillende reacties die ik kan opleggen (frequentie, N = 23)	37
Figuur 19	‘Het is wenselijk dat eenzelfde rechter familiezaken, VOS- en MOF-zaken m.b.t dezelfde minderjarige behandelt’ (frequentie, N = 24)	39
Figuur 20	‘In een MOF-zaak is het opportuun dat eenzelfde rechter optreedt tijdens de voorbereidende rechtspleging, de rechtspleging ten gronde en de uitvoeringsfase’ (frequentie, N = 24)	39
Figuur 21	‘Ik bezocht jongeren die geplaatst zijn in hun instelling’ (frequentie, N = 24)	40
Figuur 22	‘Ik ben voorstander van het dragen van de toga (door de jeugdrechters) in jeugdzaken’ (frequentie, N = 24)	40
Figuur 23	‘Welke factoren wogen het sterkste door bij het nemen van een beslissing over een maatregel in de voorbereidende rechtspleging en de rechtspleging ten gronde’ (frequentie, maximum drie antwoorden per respondent, N = 24)	41
Figuur 24	De mate waarin de respondenten akkoord gaan met de nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet (frequentie, N = 23)	43

Inleiding

In dit detailrapport komen vooreerst de resultaten aan bod van de kwantitatieve bevraging bij de Vlaamse jeugdrechters, die werd afgenomen in januari 2020. Het betreft een beschrijvende weergave van de antwoorden op de vragen die betrekking hebben op de situatie vóór de inwerkingtreding van het nieuwe Vlaamse jeugddelinquentiedecreet¹. Deze kwantitatieve gegevens worden aangevuld met de resultaten uit de focusgroep die plaatsvond in september 2020. Op die manier worden de verschillende thema's meer in de diepte beschreven.

Zowel de kwantitatieve vragenlijst als de kwalitatieve interviewleidraad (zie bijlage 1 en 2) zijn gebaseerd op de indicatoren uit het toetsingskader. Om tot dat toetsingskader te komen, werden de operationele doelstellingen uit de tekst van het decreet en de memorie van toelichting opgesplitst in subdoelstellingen, acties en indicatoren. Op die manier kan de conclusie van het detailrapport bijdragen aan het algemeen besluit op de vierde onderzoeksvraag *“Welk beeld geeft de toestand voor 1 september 2019 inzake het functioneren van het jeugddelinquentierecht, rekening houdend met zowel de beschikbare als de aanvullend te verwerken gegevens?”*. De concrete indicatoren waar dit detailrapport betrekking op heeft zijn de volgende:

1. De jeugdrechter maakt enkel gebruik van de door hem voorziene afhandelingsmogelijkheden (A.2.1.1.)
2. De jeugdrechter neemt zelf het initiatief om de minderjarige verdachten en delictplegers op regelmatige tijdstippen te informeren over hun rechten en over het verloop van de procedure (A.7.1.1.)
3. De jeugdrechter gaat na of er vrijwillige hulpverlening kan blijven doorlopen (E.2.2.1.)
4. De jeugdrechter verwijst door naar de gepaste hulpverlening als er nood blijkt aan hulpverlening in vrijwillig kader (E.2.2.2.)
5. De jeugdrechter gebruikt een ambulante maatregel of sanctie of een plaatsing in jeugdpsychiatrische dienst, in het bijzonder voor jongeren met meervoudige en complexe problematiek (E.2.5.3.)
6. De jeugdrechter stelt jongeren expliciet verantwoordelijk voor de gepleegde feiten en maakt hierbij een onderscheid naar leeftijd en geestestoestand (F.1.1.1.)
7. De jeugdrechter spreekt jongeren aan op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid naar de gevolgen van het jeugddelict toe (F.2.1.1.)
8. De jeugdrechter betreft ouders/opvoedingsverantwoordelijken actief bij de besluitvorming en de uitvoering van de opgelegde antwoorden (F.3.2.1.)
9. De jeugdrechter houdt bij de keuze van het antwoord rekening met wetenschappelijke inzichten over de impact en het effect van de reacties (K.3.2.1.)

Tijdens de focusgroep werden enkel vragen gesteld die betrekking hadden op de indicatoren. In de kwantitatieve vragenlijst werden daarnaast wel nog bijkomende vragen opgenomen, die konden bijdragen aan het schetsen van een ruimer totaalbeeld van de werking van het jeugddelinquentiesysteem voor de inwerkingtreding van het nieuwe jeugddelinquentiedecreet. Op die manier kunnen de antwoorden op de

¹ Om de figuren overzichtelijk te houden, worden sommige antwoordcategorieën samengenomen. Van deze figuren zijn de gedetailleerde frequentietabellen terug te vinden in bijlage 3.

indicatoren in een heldere brede context geïnterpreteerd worden. In dit detailrapport wordt bijgevolg ingegaan op het schetsen van de praktijk van de jeugdrechters voor de inwerkingtreding van het decreet, terwijl het hoofdrapport uitsluitend de resultaten met betrekking tot de indicatoren weergeeft. In het eerste hoofdstuk wordt de onderzoekspopulatie van zowel het kwalitatieve als het kwantitatieve luik omschreven. Hoofdstukken 2 tot en met 9 behandelen de indicatoren zoals hierboven weergegeven: de afhandelingsmogelijkheden van jeugdrechters, het informeren van jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure, de vrijwillige hulpverlening, het huidige aanbod van jeugdpsychiatrie, het aanspreken van jongeren op de gepleegde feiten en op het actief opnemen van verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten, het betrekken van de ouders bij het opleggen van een reactie en de wetenschappelijke inzichten over de praktijk van het jeugdrecht. In elk hoofdstuk worden per indicator eerst de kwantitatieve resultaten weergegeven, gevolgd door een meer diepgaande interpretatie van deze gegevens op basis van de verzamelde kwalitatieve data. Vervolgens behandelt hoofdstuk 10 het optreden van de jeugdrechters. Hoofdstuk 11 gaat in op de factoren die het sterkste doorwegen bij jeugdrechters bij het nemen van beslissingen. Het laatste hoofdstuk schetst op basis van de kwantitatieve bevraging een overzicht van de meningen van de respondenten over de nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet.

Er wordt in de verleden tijd gerapporteerd over de verzamelde data, aangezien deze betrekking hebben op de periode voor de inwerkingtreding van het jeugddelinquentiedecreet. De nulmeting heeft immers niet tot doel zich uit te spreken over de situatie na 1 september 2019. Dat alles betekent niet dat de bevindingen over de situatie voor die datum, niet meer (geheel of gedeeltelijk) ook toepasselijk kunnen zijn voor de periode nadien, maar dat zal moeten blijken uit toekomstig evaluatieonderzoek.

Voor meer informatie omtrent de methodologie verwijzen we naar het hoofdrapport (zie Hoofdstuk 1 'Methodologie').

Hoofdstuk 1

Onderzoekspopulatie

Bij aanvang startten 25 jeugdrechters met het invullen van de vragenlijst. Doorheen de vragen over de achtergrondkenmerken stopte er één respondent met invullen. Deze respondent werd niet meegenomen bij de verwerking van de achtergrondgegevens van de onderzoekspopulatie. Vanaf het vijfde thema in de vragenlijst 'afhandelingsmogelijkheden van jeugdrechters' haakte nog één respondent af. De beschikbare antwoorden van deze respondent worden wel weergegeven in de hoofdstukken met betrekking tot de thema's die hij beantwoordt heeft. De volledige vragenlijst werd uiteindelijk beantwoord door 23 respondenten. In totaal werden 52 jeugdrechters aangeschreven om de vragenlijst in te vullen, wat de responsgraad op 46,0 procent brengt voor het eerste tot en met het vierde thema in de vragenlijst en op 44,0 procent voor de daarop volgende thema's. Aangezien de steekproef in absolute aantallen (N = 24) beperkt is, worden de resultaten in dit rapport weergegeven in absolute cijfers en niet in percentages.

De onderzoekspopulatie (N = 24) telt 6 mannen en 18 vrouwen (zie tabel 1). De respondenten zijn tussen de 39 en 65 jaar oud, met een gemiddelde van 52 jaar (SD = 7,83). Twee derde van de respondenten heeft minder dan tien jaar ervaring als jeugdrechter.

Tabel 1 Geslacht, anciënniteit, (tevredenheid) gespecialiseerde opleiding jeugdrecht IGO en werkzaamheid voorafgaand aan functie als jeugdrechter

Gegevens	Waarden	N
Geslacht	Vrouw	18
	Man	6
Anciënniteit	0-4 jaar	6
	5-9 jaar	9
	10-14 jaar	2
	15-19 jaar	4
	20 jaar of langer	3
Gespecialiseerde opleiding jeugdrecht IGO	Ja	24
	Nee	0
Tevredenheid gespecialiseerde opleiding jeugdrecht IGO	Zeer tevreden	1
	Enigszins tevreden	17
	Niet tevreden en niet ontevreden	5
	Enigszins ontevreden	1
	Zeer ontevreden	1
Werkzaam voorafgaand aan functie als jeugdrechter	Advocatuur	19
	Openbaar ministerie	10
	Bedrijfsleven	4
	Overheid	3
	Academische wereld	1

Tabel 1 geeft eveneens weer dat alle respondenten de opleiding jeugdrecht van IGO hebben gevolgd, wat logisch is aangezien deze verplicht is. De meerderheid (18) van de respondenten was tevreden over deze opleiding. Vervolgens konden de respondenten vrij aangeven welke thema's volgens hen ontbraken tijdens

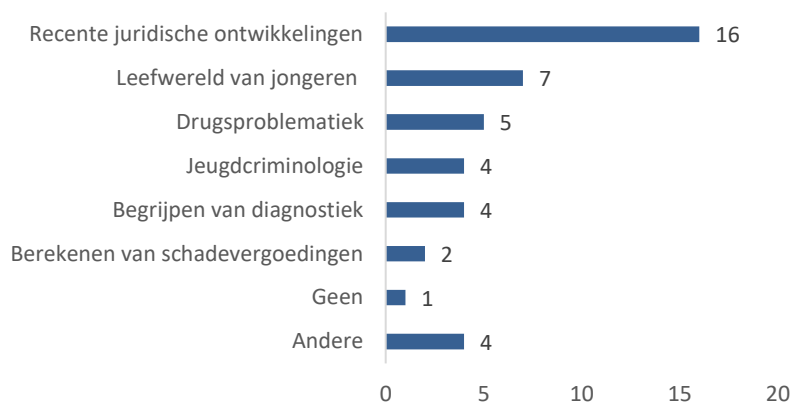
de opleiding van het IGO. In de gegeven suggesties (11), worden gesprekstechnieken en communicatievaardigheden met minderjarigen, ouders en begeleiders vier keer aangehaald. Ook wordt twee keer gesuggereerd dat het wetgevend kader uitgebreider aan bod mocht komen. De volgende thema's worden telkens eenmaal aangehaald: de impact van de tussenkomst van de jeugdrechter op de jongeren; jongeren in psychiatrie; de verwachtingen van jongeren, ouders en de hulpverlening over de rechtbank; alternatieve aanpakken van jeugdcriminaliteit.

Hierna werd aan de respondenten een lijst met onderwerpen voorgelegd met de vraag of ze interesse zouden hebben in een opleiding over dit onderwerp. Ook bij deze vraag konden de respondenten meerdere antwoorden aanduiden, deze worden weergegeven in figuur 1. Het meest frequent worden recente juridische ontwikkelingen, het begrijpen van diagnostiek en jeugdcriminologie aangegeven. Nadien volgen de thema's drugsproblematiek, de leefwereld van de jongere, berekenen van schadevergoedingen en diversiteit. Onder 'andere' opleidingen worden volgende thema's aangehaald: de effecten van psychische stoornissen op het gedrag van jongeren; de procedure; de verhouding tussen VOS- en MOF-oriëntatie conform het nieuwe jeugddelinquentiedecreet; psychiatrische gedwongen hulpverlening buiten de wet op de bescherming van de geesteszieken voor zowel VOS als MOF.



Figuur 1 Interesse van jeugdrechters in opleidingsthema's (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 24)

Bijna alle respondenten (23 van de 24) hebben ook daadwerkelijk een bijkomende opleiding gevolgd in verband met jeugd(recht). Figuur 2 geeft weer welke aanvullende thema's aan bod kwamen tijdens deze opleidingen. Het vaakst wordt juridische ontwikkelingen aangeduid, gevolgd door de leefwereld van de jongeren. De 'andere' aanvullende thema's zijn: biologische basis van menselijk gedrag, het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, het jeugddelinquentierecht en recente wetwijzigingen.



Figuur 2 Thema's die aan bod kwamen in de bijkomende opleidingen jeugd(recht) (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 23)

Tijdens de focusgroep gaf één van de jeugdrechters aan dat tijdens de opleidingen van IGO slechts weinig bruikbare informatie specifiek voor jeugdrechters aan bod komt. Wanneer er wel een opleiding met betrekking tot jeugdrecht plaatsvindt, wordt slechts een beperkt deel ervan toegelicht. Ook naar de toegankelijkheid van de opleidingen wordt kritisch gekeken. Als de verplaatsing langer duurt dan de opleiding zelf, is de drempel groot om aanwezig te zijn.

Verder is in tabel 1 zichtbaar waar de respondenten werkzaam waren voorafgaand aan hun functie als jeugdrechter. Op deze vraag konden meerdere antwoorden aangeduid worden. De meeste respondenten waren reeds actief in de advocatuur (19), gevolgd door het openbaar ministerie (10); een beperkter aantal respondenten was actief in het bedrijfsleven (4), de overheid (3) of de academische wereld (3).

Na het invullen van de vragenlijst konden de respondenten hun gegevens achterlaten om vervolgens gecontacteerd te worden voor het kwalitatieve onderdeel van het onderzoek. Op die manier werden negen jeugdrechters uitgenodigd om deel te nemen aan de focusgroep. Omwille van de beschikbaarheid enerzijds en COVID-19 anderzijds namen uiteindelijk slechts twee jeugdrechters – een man en een vrouw² – deel aan de kwalitatieve focusgroep.

² Om de vertrouwelijkheid en anonimiteit te waarborgen, wordt er telkens een mannelijk persoonlijk voornaamwoord gebruikt.

Hoofdstuk 2

Afhandelingsmogelijkheden jeugdrechters

Het eerste thema met betrekking tot de indicatoren betreft de afhandelingsmogelijkheden van de jeugdrechters. Bijna de helft van de jeugdrechters (10) geeft aan dat ze reeds een maatregel oplegde die niet expliciet wettelijk geregeld was (N = 23). Enkele voorbeelden die ze hierbij zelf aanhaalden waren de volgende: avondklok opleggen, de jongere een toekomstplan laten uitschrijven, de jongere opleggen om stipt school te lopen, de jongere opleggen om respectvol om te gaan met de ouders, leerkrachten en begeleiders enz.

Ook tijdens de focusgroep gaven beide jeugdrechters aan niet expliciet wettelijk geregelde maatregelen te zien als efficiënte tools die gemakkelijk controleerbaar zijn. Dat liet namelijk toe om de maatregel zo concreet en gepersonaliseerd mogelijk te maken. Doordat de invulling nog niet vaststond, kon de maatregel op een verstaanbare manier omschreven worden. Dat is nodig opdat de jongere begreep waarom hen een bepaalde maatregel werd opgelegd. Eén jeugdrechter geeft bijvoorbeeld aan dat het niet voldoende is te stellen dat een jongere een zinvolle dagbesteding moet hebben. Er moet expliciet omschreven worden wat hier precies onder valt zodat voor de jongere (en de ouders) duidelijk is wat wel en niet kan. Deze concretisering gebeurde dan in bespreking met de jongere.

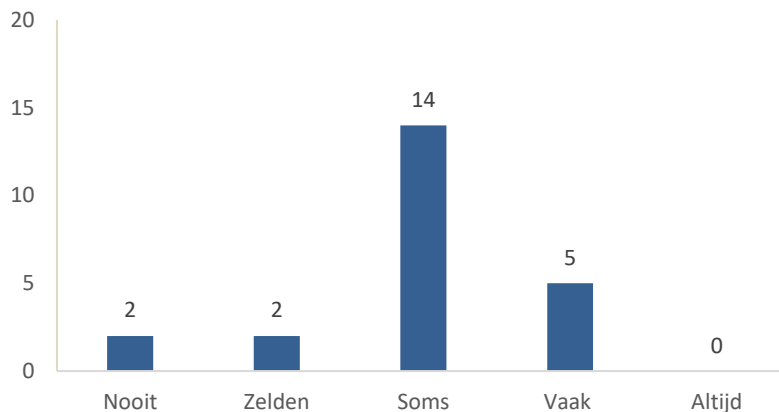
Beide jeugdrechters geven ook aan zo weinig mogelijk verwoordingen te gebruiken die limitatief geïnterpreteerd kunnen worden zoals 'namelijk'. Er werd wel gebruik gemaakt van woorden zoals 'onder andere', zonder dat dit afbreuk deed aan de concrete omschrijving van de maatregel. Eén van de respondenten geeft een voorbeeld van hoe een contactverbod concreet moest worden omschreven:

...van kijk als je die persoon ziet op de speelplaats, dan draait je je om en gaat je weg. En dan moet je ook schrijven: je mag geen contact opnemen via welke manier dan ook, niet via sociale media, niet telefonisch en niet face to face... (Participant 2).

Naast de mogelijkheid om zo concreet mogelijk te zijn, geven beide jeugdrechters aan dat deze werkwijze eveneens toeliet om de maatregel zo veel mogelijk op maat van de minderjarige (en zijn context) te nemen. Dat werd bijvoorbeeld gedaan door hem of haar zelf te laten vertellen wat hij of zij wil doen, waar hij of zij goed in is en hoe hij of zij zich voelt. Op dezelfde manier kon volgens de jeugdrechters eveneens rekening gehouden worden met wat de ouders vinden, aangezien zij een belangrijke rol spelen in het controleren van de uitvoering van de maatregelen. Beide jeugdrechters zijn dan ook tevreden dat niet alle maatregelen in de wetgeving vastlagen. Dit gaf hen de vrijheid om, binnen de contouren die de wetgeving wel heeft afgebakend, de criteria in te vullen naargelang de situatie van de jongere. Eén van de jeugdrechters stelt dat dergelijke personalisatie nooit in een wettekst gegoten kan worden.

De cijfers uit de kwantitatieve bevraging en de antwoorden uit de focusgroep moeten echter voorzichtig geïnterpreteerd worden. De wet laat namelijk zelf toe om voorwaarden op te leggen. Een aantal van de aangehaalde voorbeelden zijn juridisch perfect mogelijk, ook al werden ze niet als dusdanig benoemd in de wet en zijn ze dus niet 'expliciet wettelijk geregeld'. Dergelijke maatregelen (bv. het maken van een toekomstplan) zijn in elk geval niet als onwettig te beschouwen.

De volgende vraag handelt over het opleggen van gemeenschapsdienst in de voorbereidende rechtspleging. Uit figuur 3 blijkt alvast dat de grote meerderheid van de respondenten dat 'soms' of 'vaak' deed.



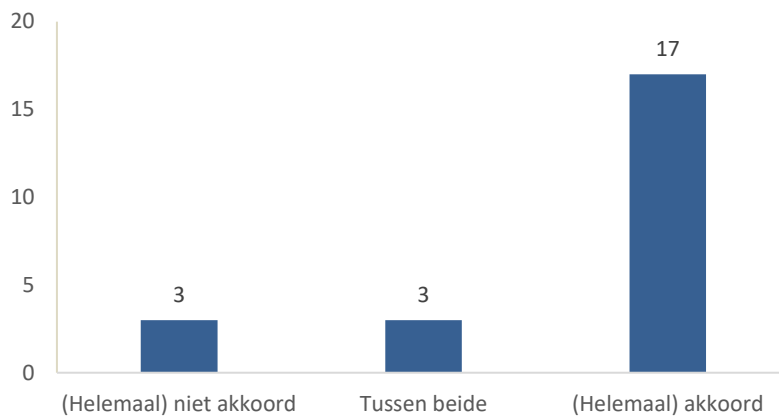
Figuur 3 'Ik legde tijdens de voorbereidende rechtspleging gemeenschapsdienst (max. 30 uur) op' (frequentie, N = 23)

Tijdens de focusgroep werden de twee jeugdrechters dezelfde vraag voorgelegd. Hieruit blijkt dat de ze vooreerst gemeenschapsdienst in de voorbereidende rechtspleging oplegden om ervoor te zorgen dat de jongere een zinvolle tijdsbesteding had, bijvoorbeeld in de gevallen waarbij het schooltraject van de jongere helemaal fout liep. Beide jeugdrechters geven dan ook aan geen gemeenschapsdienst in de voorbereidende rechtspleging op te leggen wanneer bleek dat de jongere wel al zinvol actief bezig was. Ten tweede speelt ook de aard van de feiten een rol. Eén jeugdrechter geeft bijvoorbeeld aan dat wanneer iemand vandalisme gepleegd had, de jongere aan de hand van een gemeenschapsdienst de schade kon herstellen. Ook bij vermogensdelicten zoals diefstal of afpersing werd een gemeenschapsdienst gebruikt om de jongere te leren wat het is om te werken voor bijvoorbeeld een nieuwe gsm. Beide jeugdrechters geven daarnaast aan veel belang te hechten aan het educatieve aspect van de gemeenschapsdienst. Tijdens deze maatregelen werd namelijk aandacht besteed aan respectvol met elkaar omgaan, op tijd komen, bezig blijven, niet meteen iets opgeven ... Ook de context speelde voor beide jeugdrechters een belangrijke rol in het al dan niet opleggen van gemeenschapsdienst. Er werd zowel gekeken naar de persoon van de jongere als naar de ondersteuningscapaciteit van de ouders. Volgens de jeugdrechters was het al dan niet opleggen van gemeenschapsdienst dan ook maatwerk.

Hoofdstuk 3

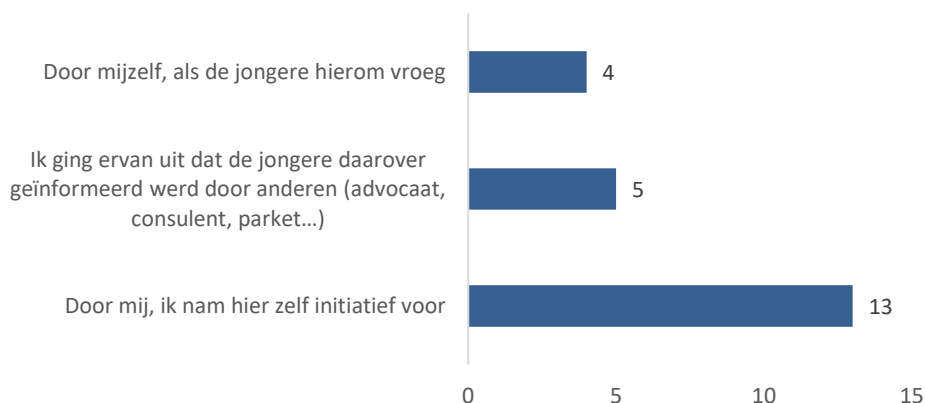
Het informeren van jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure

Het vijfde thema peilt naar de mate waarin en de manier waarop de jongeren geïnformeerd werden over hun rechten en het verloop van de procedure. Ten eerste werd gevraagd in welke mate de respondenten het als hun taak beschouwen om de jongeren hierover te informeren. Uit figuur 4 blijkt dat 17 van de 23 respondenten er (helemaal) akkoord mee gaan dat dit tot hun takenpakket behoorde.



Figuur 4 'Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere te informeren over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure' (frequentie, N = 23)

Figuur 5 geeft weer dat iets meer dan de helft van de respondenten de jongeren op eigen initiatief informeerde over hun rechten en het verloop van de procedure. De anderen deden dat op vraag van de jongere of gingen ervan uit dat de jongere daarover werd geïnformeerd door anderen.



Figuur 5 'De jongere werd geïnformeerd over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure...' (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 22)³

³ Het aantal respondenten is hier 22 in plaats van 23 aangezien één respondent geen valide antwoord heeft gegeven op deze vraag.

Van de respondenten die aangeven de jongere zelf hierover te informeren (N = 17) zowel op eigen initiatief als wanneer de jongere hierom vroeg, deden acht respondenten dat telkens als de jongere voor hen verscheen (zie figuur 6). Evenveel respondenten deden dat enkel bij de eerste voorleiding.



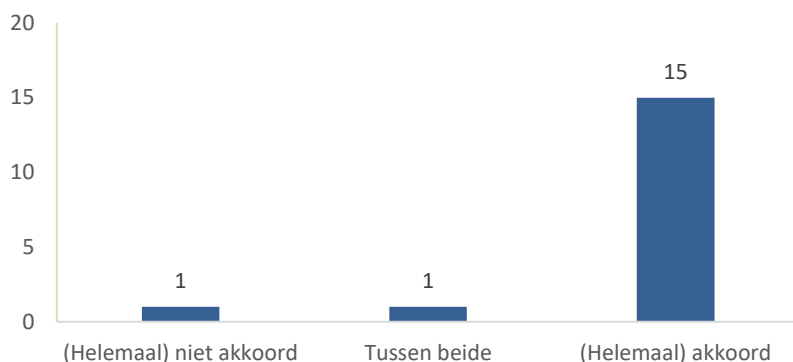
Figuur 6 'Ik informeerde de jongere over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure op het volgende moment' (frequentie, N = 17)

Beide jeugdrechters gaven tijdens de focusgroep aan het niet als hun taak te zien om de jongere uitgebreid in te lichten over hun rechten of het verloop van de procedure. Eén van hen verduidelijkt dat hij geen voorlezing deed van alle rechten aangezien dit volgens hem te lang duurt, de aandachtspanne van jongeren hiervoor te kort is en de informatie te moeilijk vatbaar is voor jongeren. Daarnaast is het informeren van de jongeren over de rechten en het verloop van de procedure volgens deze jeugdrechter eveneens niet de voornaamste focus wanneer de jongere voor hem verschijnt.

De andere jeugdrechter maakt een onderscheid tussen jongeren die voor de eerste keer, dan wel voor de 'zoveelste keer' voor een jeugdrechter verschijnen. Bij de laatste groep legde deze jeugdrechter niets van rechten of plichten meer uit en lichte hij enkel zijn beslissing toe. Beide jeugdrechters benadrukken wel dat ze uitleg gaven wanneer de jongere zelf informatie vroeg.

Eén van de jeugdrechters maakt daarbij de nuance dat wanneer de jongere vragen stelde waarvan het volgens hem niet zijn taak is om deze te beantwoorden, hij duidelijk maakte dat de jeugdadvocaat instond voor de verdere verduidelijking van de onderwerpen die aan bod kwamen tijdens de zitting. De andere jeugdrechter bevestigt dit door te stellen dat de jeugdadvocaat instond om erop toe te zien dat de jongere gebruikmaakt van zijn rechten. Volgens de jeugdrechters was er dan ook een belangrijke rol weggelegd voor de jeugdadvocaat bij het informeren van de jongeren over de rechten en het verloop van de procedure. Beide jeugdrechters gaan er namelijk vanuit dat de jongere reeds door zijn advocaat werd geïnformeerd voor ze voor de jeugdrechter verschijnen.

Bij het geven van informatie is het ook belangrijk dat de jongeren begrijpen wat er gezegd wordt. In de bevraging geven 15 van de 17 jeugdrechters aan dat ze dat aftoetste bij de jongeren (zie figuur 7).



Figuur 7 'Als ik de jongere informeerde, toetste ik af of hij/zij mijn uitleg over hun rechten en het verloop van de procedure begreep' (frequentie, N = 17)

In overeenstemming hiermee geven beide jeugdrechters tijdens de focusgroep aan dat ze steeds nagingen of de jongere begrepen had wat ze toegelicht hadden. Om er in eerste instantie voor te zorgen dat hun boodschap verstaanbaar overkwam voor de jongere, hielden beide jeugdrechters rekening met de mentale toestand en de leeftijd van de betrokken jongere. Zo geeft één van hen aan om zo goed en zo veel als mogelijk de taal van de jongere te spreken. Dit gebeurde door alles heel concreet toe te lichten door 'de bril van de jongere' op te zetten en van daaruit zaken te verduidelijken, zodat de jongere begreep wat er gebeurd was en wat de gevolgen daarvan zijn. Zo probeerde deze jeugdrechter de gebeurtenissen te 'vertalen' door de jongere zich te laten inbeelden hoe die zich zou voelen moest het slachtoffer bijvoorbeeld de zus of de vader van de jongere zijn. In de gevallen dat de jongere zeer beperkte mogelijkheden had, liet de jeugdrechter het gesprek op een zeer kinderlijke manier verlopen.

Je kan moeilijk zeggen waar die jongen bij is van ja, je begrijpt het zeker niet. Ik zeg dan bijvoorbeeld van 'ik ga het heel simpel uitleggen' en ik begin dan op een kinderlijke manier, zoals in de kleuterklas, dingen uit te leggen. (Participant 2)

Beide jeugdrechters geven eveneens aan dat het omgekeerde ook gold voor mentaal sterke jongeren, zij werden dan aangesproken op hun kwaliteiten om hen op die manier actief te betrekken in het gesprek.

Ik heb onlangs een jongere gehad die voor heel zware cyber crime voorkwam. Hyperintellectueel. De volgende keer dat die moest verschijnen voor mij was het met videoconferentie en dat lukte niet. Dus die gast zat daar voor da scherm en ik zag hem grijnzen he, want hij was al online. En ik zei tegen die gast 'allez kom, ik denk dat jij hier nu de man bent om te zeggen hoe dat we het moeten doen he'. Om te zeggen van, je past u aan, dus hij werd gestreeld in zijn ego van 'wow, de jeugdrechter kan het hier niet en ik mag hier nu zeggen van duw eens op die knop en probeer dit eens...' Ik had hem mee... Dus houd je daar rekening mee? Ja. (Participant 2)

Om na te gaan of de jongeren de boodschap effectief begrepen, geven de twee jeugdrechters aan dat ze naar de lichaamstaal van de jongeren keken. Daarnaast gaf één van hen de jongere soms de opdracht om de inhoud van het gesprek of de genomen beslissing uit te leggen aan zijn of haar ouders. Bovendien werd

de tactiek van het stellen van open vragen ook gebruikt als een manier om de aandacht van de jongere erbij te houden.

Wanneer de jongere een andere taal sprak, deden beide jeugdrechters een beroep op een tolk. Net omdat het te belangrijk is om te weten wat er gezegd wordt, geeft één van hen aan dat het slechts een uitzondering was om een beroep te doen op iemand anders dan een officiële tolk. Wanneer het mogelijk was, werd dan ook op voorhand een afspraak gemaakt met een officiële tolk. Tolken waren echter niet steeds beschikbaar op de momenten dat hier nood aan was. Beide jeugdrechters ijveren zo bijvoorbeeld voor de mogelijkheid om tolken online aanwezig te laten zijn en niet per se in persoon. Op die manier kunnen tolken op een dag meer prestaties doen, wat een gedeeltelijke oplossing biedt voor het tekort aan tolken.

In de gevallen dat er echter geen tolk aanwezig kon zijn, bijvoorbeeld op een onverwachte eerste verschijning, geeft één jeugdrechter aan meestal een beroep gedaan te hebben op een familielid of een vriend van de jongeren als tussenpersoon. Volgens hem moest hier echter voorzichtig mee omgesprongen worden, aangezien familie of vrienden niet in een onafhankelijke positie zitten. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat familieleden of vrienden druk uitoefenen op de minderjarige wanneer het gaat om een taal die de jeugdrechter zelf niet machtig is. Wanneer het geen officiële tolk was, wist de jeugdrechter dan ook niet of er juist vertaald werd. Daarnaast was dit een manier voor familieleden of vrienden om over veel informatie te beschikken die eigenlijk niet voor hen bedoeld was. Eén van de jeugdrechters nuanceert dit door te stellen dat familieleden of vrienden in bepaalde gevallen wel een betrouwbare figuur konden zijn en ze hier dan ook gebruik van maakten. Beide jeugdrechters traden soms zelf op als vertaler, hoewel dat in principe niet mag, wanneer de jongere een taal sprak die de jeugdrechter wel machtig was. In die gevallen werd steeds aan de andere aanwezigen (bv. jeugdadvocaat) gevraagd of zij ermee akkoord gingen dat de jeugdrechter deze rol opnam.

Beide jeugdrechters geven aan dat de taalbarrière bovendien vaak gepaard ging met een cultuurbarrière. Culturele aspecten konden namelijk eveneens gemist worden in de communicatie, terwijl dat wel waardevolle informatie was aangezien veel feiten volgens hen kaderen binnen een culturele achtergrond. Hoewel het moeilijk uit elkaar te halen is, had een tolk in principe enkel de opdracht om letterlijk te vertalen, waardoor ze de culturele boodschap die erachter schuilde niet verder mochten toelichten.

Bijvoorbeeld de problematiek van de broer die mag slagen op de zus wanneer de vader afwezig is in de moslimcultuur. Dus de papa is weg en dan wordt het mandaat gegeven aan de zoon en komt hij boven de moeder te staan. Maar ja, dat is een heel speciale problematiek, hij mag niet slaan uiteraard, maar in zijn hoofd moet hij slaan want hij is het hoofd op het moment dat de papa er niet is. (Participant 2)

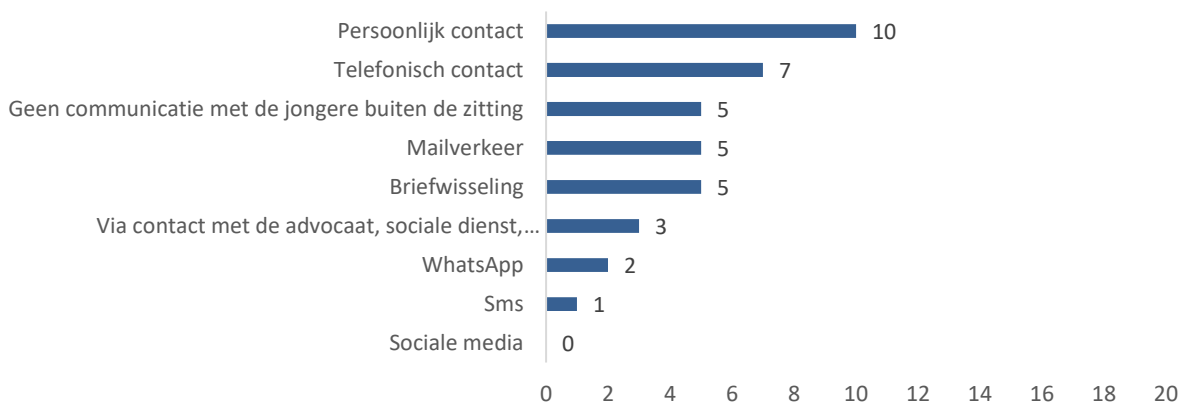
Om toch zicht te krijgen op de culturele aspecten die spelen, konden jeugdrechters een beroep doen op het ondersteuningsteam voor allochtonen (OTA). Beiden geven echter aan dat het OTA niet geassocieerd wilde worden met de jeugdrechtbank en dat ze daardoor te weinig deze culturele ondersteuning konden benutten. Om hier toch gebruik van te kunnen maken, lieten de jeugdrechters de sociale dienst samenwerken met het OTA zodat zij aanwezig konden zijn bij gesprekken tussen de sociale dienst en de jongere en tijdens huisbezoeken.

In heel veel culturen kun je over seksueel getinte zaken niet spreken. En dan merkt je dat het eigenlijk not done is om daarover te praten. Het is alsof die mensen zelf verkracht worden als je dat

zelf durft uitspreken. En zo'n dingen kun je niet in een kwartier gezegd krijgen of toegelicht krijgen. Daarom zouden die mensen, de Ondersteuningsdiensten Anderstaligen, bij de huisbezoeken dat wel veel makkelijker kunnen aanbrengen... (Participant 1)

Ondersteuning van taal en cultuur werd door de jeugdrechters als een hele uitdaging gezien en kon een grote hindernis zijn in het verloop van een zaak. Zowel op taal als cultuur moet volgens de jeugdrechters ingezet worden zodat dit in zijn geheel aangepakt kan worden. Eén van hen nuanceert echter dat taal en cultuur voor een groot deel samenhangen, maar ziet dit eerder als twee afzonderlijke aspecten. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de jongere en de ouders Nederlands spreken en er toch een achterstand is onder de jeugdrechters qua kennis over de cultuur en hoe hiermee om te gaan. Ook hier geven beide respondenten aan dat het omgaan met taal en cultuur maatwerk is.

De laatste vraag in dit onderdeel gaat in op de manier waarop jeugdrechters communiceerden met een jongere buiten de zitting. Hier konden de respondenten telkens meerdere antwoorden aanduiden. Uit figuur 8 blijkt dat de meeste respondenten (10) buiten de zitting persoonlijk contact hadden met de jongere. Telefonisch contact wordt door zeven respondenten aangehaald en mailverkeer en briefwisseling elk door vijf respondenten. Contact via andere personen of diensten, via WhatsApp of sms worden slechts enkele keren aangeduid, respectievelijk drie, twee en één keer. Opmerkelijk is dat vijf respondenten aangeven niet te communiceren met de jongere buiten de zitting en dat geen enkele respondent contact heeft met de jongere via sociale media (Facebook, TikTok, Snapchat, Instagram, Wickr Me ...).

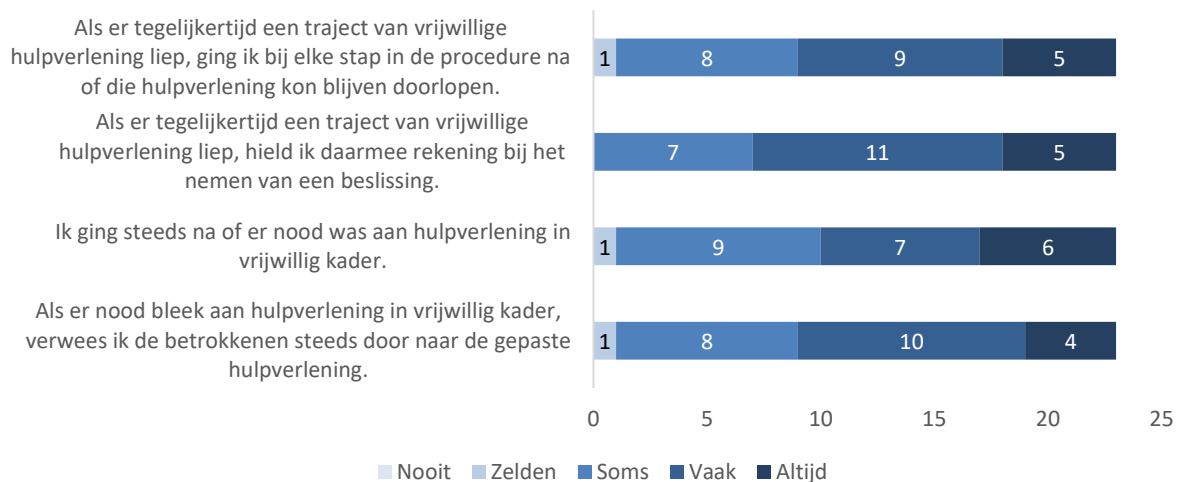


Figuur 8 'Op welke manier communiceerde u met een minderjarige cliënt buiten de zittingen?' (frequentie, meerdere antwoorden mogelijk, N = 23)

Hoofdstuk 4

Vrijwillige hulpverlening

Het zesde onderdeel van de vragenlijst peilt aan de hand van vier stellingen naar het opstarten van vrijwillige hulpverlening, dan wel het rekening houden met een lopend traject van vrijwillige hulpverlening. Vervolgens komt aan bod welke aanpak jeugdrechters hanteerden wanneer voor dezelfde minderjarige zowel een VOS- als een MOF-dossier lopende was.



Figuur 9 De mate waarin respondenten vrijwillige hulpverlening opstartten en al dan niet rekening houden met een lopend traject van vrijwillige hulpverlening (frequentie, N = 23)

Uit figuur 9 blijkt dat 14 van de 23 respondenten 'vaak' of 'altijd' nagingen of het traject van vrijwillige hulpverlening kon blijven doorlopen. In overeenstemming met de vorige cijfers, geeft deze figuur eveneens weer dat een meerderheid van de respondenten (16) 'altijd' of 'vaak' rekening hield met het lopende traject van vrijwillige hulpverlening bij het nemen van een beslissing. Ook iets meer dan de helft (13) van de respondenten ging 'altijd' of 'vaak' na of er nood was aan hulpverlening in een vrijwillig kader. Slechts één respondent meent dat hij dit 'zelden' deed. Eveneens gelijklopend met de voorgaande cijfers, verwezen 14 respondenten de betrokkenen 'altijd' of 'vaak' naar de gepaste hulpverlening wanneer daar nood aan bleek te zijn.

Met betrekking tot deze stellingen, gaven de jeugdrechters tijdens de focusgroep aan dat ze steeds navroegen welke hulpverlening er al liep. Eén van hen toetste dit af via de sociale dienst; hij kon deze informatie zelf niet grondig verzamelen aangezien de eerste verschijning vaak snel en onverwacht verliep. Op die manier beschikte de jeugdrechter toch over enige kennis van de voorgeschiedenis van de jongere. Beide jeugdrechters stellen eveneens dat het doorverwijsdocument van het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) beperkte informatie bevatte over de jongere. Eén van hen brengt bijkomend in dat sommige jongeren, of de ouders van de jongeren, zelf aangaven dat er hulpverlening liep of dat ze psychiatrisch begeleid werden. Het was volgens hem dan ook belangrijk te weten welke hulp er reeds liep wanneer hij merkte dat bijkomende hulp nodig was.

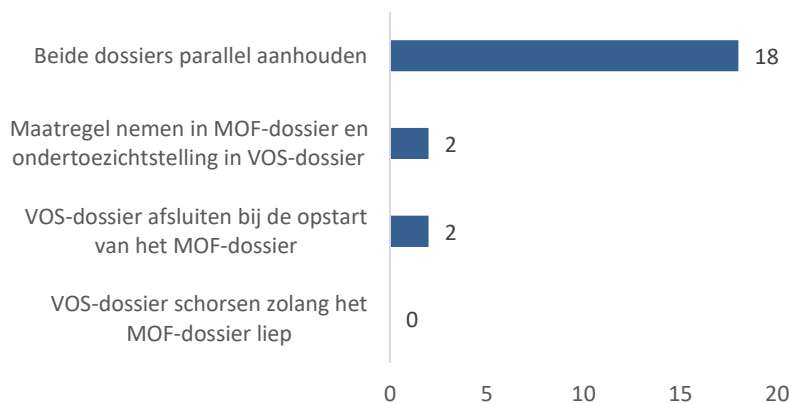
Naast het nagaan of er al vrijwillige hulpverlening liep, stelde deze jeugdrechter echter dat hij niet zelf de toets maakte of de jongere terug naar de vrijwillige hulpverlening kon. Wanneer het dossier op het niveau van de jeugdrechtbank zat, werd daar dan ook mee verdergegaan. In het geval dat er wel al vrijwillige

hulpverlening liep, werd aan de jongere duidelijk gemaakt dat er niets veranderde, maar dat het niet meer in een vrijwillige context kaderde en de jongere bijgevolg verplicht was om de hulpverlening te volgen. Ook wanneer ouders of jongeren bereid waren om op eigen initiatief hulpverlening op te starten op niveau van de jeugdrechtbank en dus bereid waren om de opgelegde hulpverlening te aanvaarden, bleef aanwezig zijn op de hulpverlening een voorwaarde die zonder uitzondering nageleefd moest worden. Als de jongere bereid was om iets te doen, moest er namelijk toch een opgetreden worden op het niveau van de jeugdrechtbank wanneer het dossier werd gevorderd.

Als er een jongere voorkomt, ga ik niet zeggen van ja, ben je bereid om dat of dat te doen zonder dat... je moet er toch iets... allee juridisch van maken, ja. (Participant 2)

Beide jeugdrechters stellen eveneens rekening te houden met de lopende vrijwillige hulpverlening in hun beslissing en dit mee op te nemen in het overwegend gedeelte van hun beslissing.

Zoals weergegeven in figuur 10 blijkt uit de kwantitatieve gegevens vervolgens dat wanneer er voor dezelfde minderjarige eveneens een gerechtelijk VOS-dossier lopende was, meer dan drie vierde van de respondenten de dossiers parallel aanhield. Dit komt overeen met de bevindingen weergegeven in figuur 19 dat veruit de meeste respondenten het opportuun achten dat dezelfde rechter een VOS- en MOF-dossier behandelt. Daarnaast geven de overige respondenten (2) aan dat ze een maatregel oplegden in het MOF-dossier en een ondertoezichtstelling uitspraken in het VOS-dossier. Slechts twee jeugdrechters sloten het VOS-dossier af bij de opstart van het MOF-dossier. Opmerkelijk is dat geen enkele respondent aangeeft het VOS-dossier te schorsen zolang het MOF-dossier liep.



Figuur 10 De manier waarop respondenten omgingen met een lopend gerechtelijk VOS-dossier als een MOF-dossier werd opgestart (frequentie, N = 22)⁴

Eén van de jeugdrechters geeft tijdens de focusgroep aan een ondertoezichtstelling uit te spreken in het VOS-dossier wanneer er tegelijkertijd maatregelen genomen werden in het MOF-dossier. Dat wil zeggen dat het dossier open werd gehouden, maar dat er geen actie in werd genomen. Als het MOF-dossier dan ten einde liep, werd verder gewerkt in het VOS-dossier. Volgens beide respondenten kon zowel de minderjarige als de tijd van de jeugdrechter niet zonder meer opgedeeld worden in een apart MOF- en een VOS-dossier. Wanneer gewerkt werd in het kader van het MOF-dossier is dat hetzelfde kader als het VOS-dossier, aangezien het gaat om dezelfde jongere. Ze geven ook aan dat het voor jongeren en ouders moeilijk te vatten was dat dit in twee dossiers verliep.

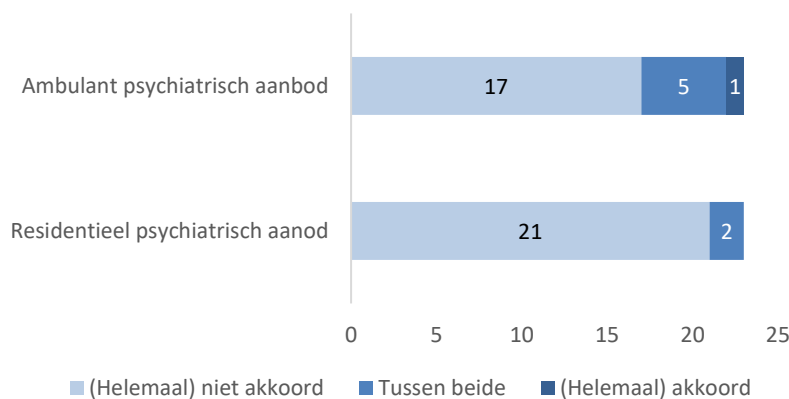
⁴ Het aantal respondenten is hier 22 in plaats van 23 aangezien één respondent geen valide antwoord heeft gegeven op deze vraag.

De twee jeugdrechters vroegen soms aan het parket om specifiek een MOF of een VOS te vorderen. Wanneer de informatie via een proces verbaal binnenkwam, werd overlegd met de procureur en/of de sociale dienst en vervolgens deed de jeugdrechter een suggestie om het dossier als een MOF dan wel een VOS te vorderen. Op die manier konden de jeugdrechters de zaak aanpakken zoals zij dat het meest opportuun vonden.

Hoofdstuk 5

Aanbod van jeugdpsychiatrie

Het zevende onderdeel van de vragenlijst polst naar de tevredenheid van de respondenten over het aanbod van jeugdpsychiatrie. Uit figuur 11 blijkt duidelijk dat de grote meerderheid van de jeugdrechters ontevreden was met het residentieel (21) en ambulante (17) psychiatrisch aanbod. Respectievelijk geven geen respondenten en slechts één respondent aan dat ze (helemaal) tevreden te waren met het residentieel en ambulante psychiatrisch aanbod.



Figuur 11 'Ik was tevreden met het residentieel en ambulante psychiatrisch aanbod' (frequentie, N = 23)

Tijdens de focusgroep geven beide jeugdrechters aan dat ze steeds op dezelfde manier met jongeren omgingen, onafhankelijk van de hoeveelheid problematieken die een jongere ervaarde. Volgens een van hen was het niet omdat een jongere een meervoudige problematiek had dat deze noodzakelijker wijze een residentiële maatregel hoorde te krijgen. De keuze voor een residentiële maatregel hing voornamelijk af van de mate waarin iemand de maatschappij verstoorde en in welke mate de context de jongere kon ondersteunen.

Los van de ambulante maatregelen, wat is de basis van die minderjarige hé? Is dat stevig of niet? Zijn dat heel zwakke ouders? Dat gaat heel veel bepalen hé. Heel veel ambulante hulpverlening ga je niet kunnen opstarten als je zit met ouders die... ja. Die 't amper vatten wat er aan 't gebeuren is. (Participant 1)

Daarnaast wijzen beide jeugdrechters op het beperkte aanbod. Wanneer een jongere meervoudige problematieken had, kon er vaak niet op alles ingespeeld worden, doordat niet alle gewenste maatregelen beschikbaar waren om uit te voeren. Een jongere kon wel altijd met verschillende voorzieningen geholpen worden. Zo beslisten de jeugdrechters over de maatregelen op basis van wat er mogelijk en beschikbaar was op dat moment. Wanneer er bijvoorbeeld nood was aan een residentiële maatregel, maar er toch geen plaats was, zetten ze in op een ambulante maatregel die in dat geval minder geschikt was.

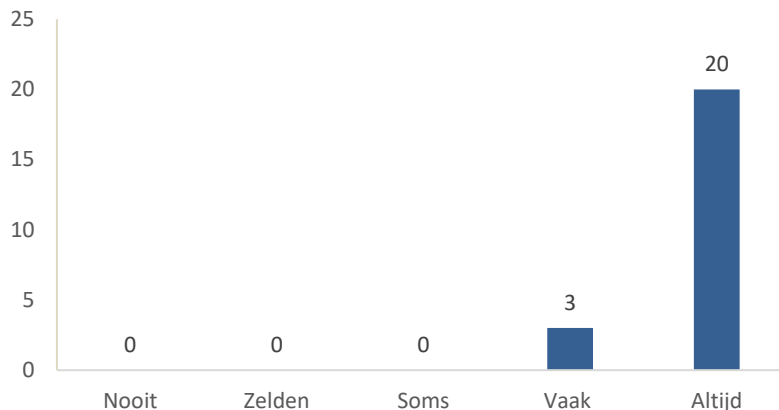
Als het niet mogelijk is om iets te organiseren dan zeggen we van 'oké, we hebben nu al twee dingen die aangepakt worden'. Dat is ook al... een plaatje vergt vier aanpakken, maar als je maar twee hebt die hun aanbod een plaats vrij hebben, ja oké... Als jeugdrechter moeten wij meestal tevreden zijn met iets en genoeg. (Participant 2)

Als we oordelen dat meer is nodig dan ambulante... maar we weten dat er binnen het eerste anderhalf jaar geen plaats is residentieel, dan ga ik toch op ambulante maatregelen inzetten die minder goed zijn voor dat geval. (Participant 2)

Hoofdstuk 6

Het aanspreken van jongeren op de gepleegde feiten

Het volgende onderdeel handelt over het aanspreken van de jongeren op de gepleegde feiten. Uit de resultaten blijkt dat alle respondenten het (helemaal) eens zijn dat het hun taak was om de jongere aan te spreken over de gepleegde feiten (N = 23). In de lijn daarvan spraken 20 respondenten de jongeren hier dan ook altijd op aan en 3 respondenten deden dit vaak (zie figuur 12).



Figuur 12 'Ik sprak de jongere aan op de feiten die hij/zij gepleegd heeft' (frequentie, N = 23)

Eén van de respondenten tijdens de focusgroep zag het als zijn verantwoordelijkheid om de jongeren direct aan te spreken op zijn verantwoordelijkheid bij het eerste contact. Beide respondenten vonden dat dit belangrijk is opdat de jongere zich bewust werd van de waarden en normen en van de gepleegde feiten en de gevolgen daarvan. Eén van hen geeft ook aan dat het responsabiliseren van de jongere steeds het doel is dat een jeugdrechter voor ogen had. De verantwoordelijkheid van de jongere moest steeds uitgelegd worden op zo'n manier dat de jongere eveneens inzag dat hij verkeerd was. Het was namelijk belangrijk dat jongeren begrepen waarom een bepaalde maatregel opgelegd werd, zodat ze op basis daarvan verder konden werken in hun traject.

Om dat te vergemakkelijken, moest het begrip 'verantwoordelijkheid' volgens de respondenten dan ook concreter gemaakt worden, bijvoorbeeld door de bril van de jongere op te zetten en van daaruit de gepleegde feiten te verduidelijken. Zo kon de jeugdrechter duidelijk maken dat hij begrip had voor de situatie van de jongere, maar dat de gepleegde feiten niet normconform waren en de jeugdrechter deze niet goedkeurde. Beide respondenten geven eveneens aan dat ze hun woordgebruik aanpasten aan de minderjarige. Door de taal van de minderjarige te gebruiken trachtten de respondenten namelijk de drempel te verlagen en verbinding te maken met de jongere in het gesprek. Eén van de jeugdrechters wijst erop dat deze manier meer aansluit bij de leefwereld van de jongeren.

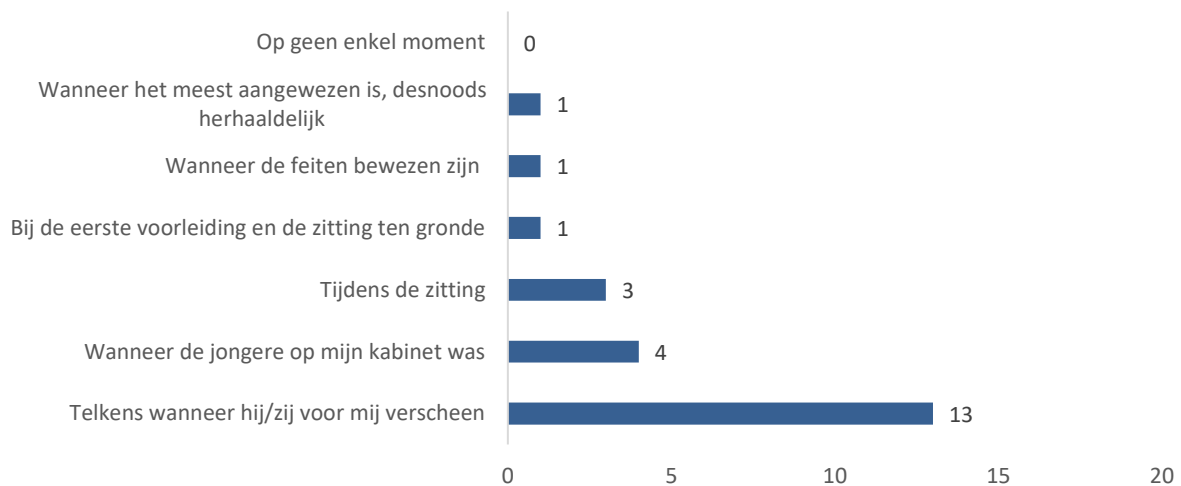
Ja, van kijk nekeer naar uw mama en papa hoe dat die hier nu zitten, die voelen zich zo slecht. 't Is voor hen concreet hé, dat de maatschappij ontgoocheld is in wat zij doen, dat interesseert hen niets.
(Participant 2)

Beide jeugdrechters vinden echter dat er geen rechte lijn te trekken was in de manier van omgaan met jongeren. Ook hier wordt de manier van aanpakken omschreven als 'maatwerk'. Het aanspreken op de gepleegde feiten was voor beide respondenten dan ook een gerechtvaardigde terechtwijzing en geen wijze

van de jeugdrechter om zijn 'macht' te tonen. Eén van de jeugdrechters stelt dat het aanspreken van de jongeren niet mocht gebeuren uit een machtsdrang, maar wel om de jongeren bewust te maken:

Awel ja, der is ook niks mis mee dat ze het eens voelen hé, ma 't is omdat ze dan ook... dat doe je niet vanuit die machtsdrang of die strijd, ma da's omdat je ze wilt bewustmaken van kijk, hier moet ge gewoon... die moet voelen om te begrijpen. (Participant 1).

De momenten waarop de respondenten de jongere verantwoordelijk stelden voor de gepleegde feiten varieert, zoals blijkt uit figuur 13. De meeste respondenten (13) deden dit telkens wanneer de jongere voor hen verscheen. De respondenten konden bij deze vraag maar één antwoordmogelijkheid aanduiden.



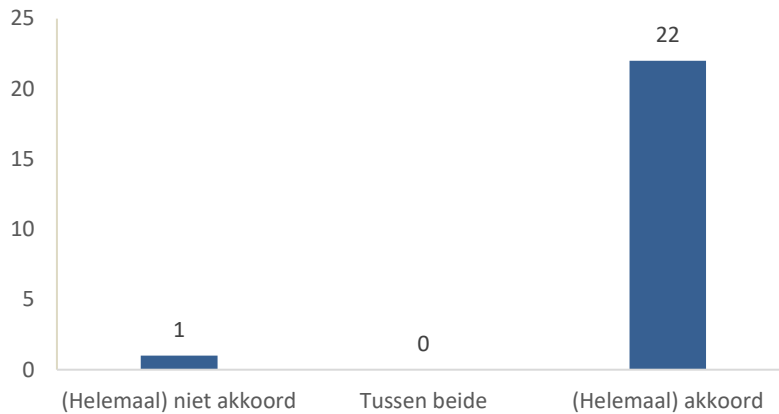
Figuur 13 'Op de volgende momenten stelde ik de jongere verantwoordelijk voor de gepleegde feiten' (frequentie, N = 23)

Ook uit de focusgroep blijkt dat de jeugdrechters de jongeren aanspraken op hun verantwoordelijkheid iedere keer de jongeren voor de jeugdrechter verschenen. Eén van hen geeft daarbij aan dat hij ook steeds aftoetste of de jongere begrepen had waarop hij aangesproken werd.

Hoofdstuk 7

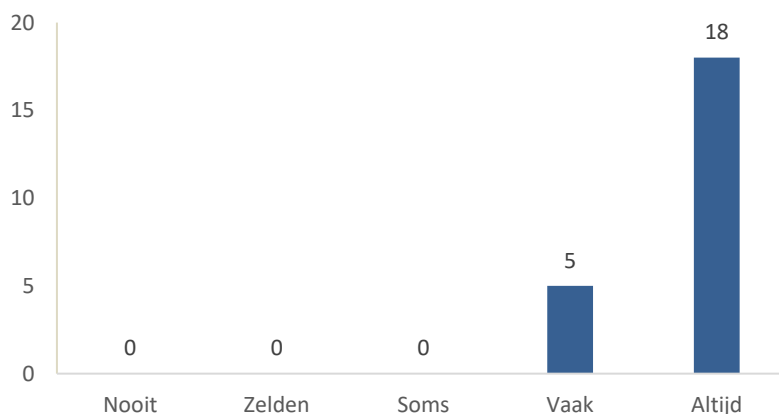
Het aanspreken van minderjarigen op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten

De volgende figuren geven weer hoe de respondenten omgingen met het aanspreken van de minderjarigen op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid voor de gepleegde feiten. Uit figuur 14 blijkt dat alle respondenten, op één na, het als hun taak beschouwden om de jongeren hierop aan te spreken.



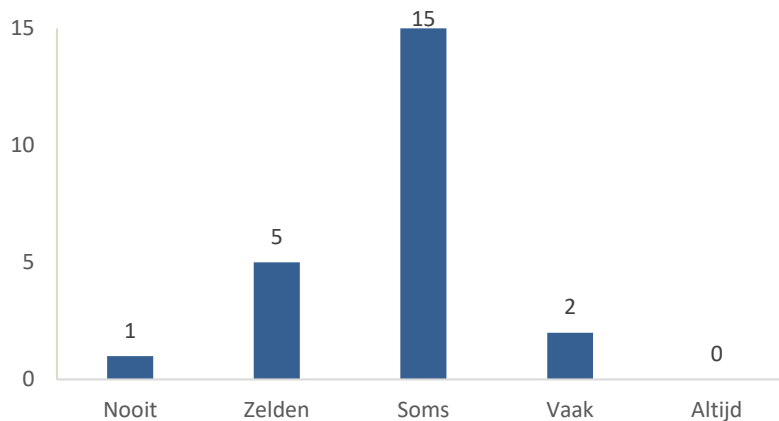
Figuur 14 'Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere aan te spreken op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden)' (frequentie, N = 23)

Gelijklopend met deze uitkomst geeft figuur 15 weer dat een overgrote meerderheid (18) dat dan ook 'altijd' deed.



Figuur 15 'Ik sprak de jongere aan op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden)' (frequentie, N = 23)

Vervolgens gaf twee derde van de respondenten de jongere 'soms' inspraak bij de keuze van afhandelingswijze (zie figuur 16). Slechts sommigen deden dit 'vaak', terwijl een kwart dat 'zelden' of 'nooit' deed.



Figuur 16 'Ik gaf de jongere inspraak bij de keuze van de afhandelingswijze' (frequentie, N = 23)

De respondenten uit de focusgroep stellen dat ze de jongeren aanspraken op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid naar de feiten toe. Dat dwong, volgens één van de respondenten, de jongeren om na te denken en om vervolgens te weten te komen wat er leefde in de jongeren. De andere jeugdrechter bevestigt dat dit een goed medium was om de jongeren te laten nadenken en om concreet te stellen wat de jongeren gingen doen met de gevolgen van het gepleegde feit. Voorbeelden van manieren om actief verantwoordelijkheid op te nemen zijn een toekomstplan schrijven, bemiddeling, herstelgericht groepsoverleg, leerproject bij een HCA-dienst ...

Wanneer kon worden overgegaan naar het uitwerken van een manier om actief verantwoordelijkheid op te nemen, hing volgens één van de jeugdrechters af van de openheid van de jongeren. In het geval dat een jongere ontkende wat er gebeurd was of niet zag dat er iets goed te maken was, kon er nog niet nagedacht worden over het opnemen van verantwoordelijkheid, aangezien volgens de jeugdrechters de jongere hier dan nog niet klaar voor was. Soms kwamen jongeren pas na een bepaalde tijd tot inzicht in wat ze gedaan hadden, het opnemen van verantwoordelijkheid kon dan ook op ieder tijdstip van de procedure plaatsvinden. Enkel vanaf het moment dat de jongere zich ervan bewust was dat hij instond voor de gepleegde feiten en de gevolgen daarvan, kon volgens beide jeugdrechters met de jongere gewerkt worden aan het verder verbinding maken met de wereld rondom hem. Het actief opnemen van verantwoordelijkheid had dan ook als doel om aan het bewustwordingsproces van de jongeren te werken.

Ja, dat hangt er een beetje vanaf hoe dat het verloopt hé. Hoe open staan ze? Soms zitten ze nog helemaal in de ontkenning van hetgeen gebeurd is... ja, dan moet ge niet beginnen over 'hoe ga je het hier goedmaken?' Want wat goedmaken? Er valt niks goed te maken... Ze hebben dan ook geen verbinding met zichzelf, laat staan dat ze verbinding hebben met de wereld rondom hun.
(Participant 1)

Volgens één van de jeugdrechters was het belangrijk dat het besef uit de jongere zelf komt. Om te weten te komen op welke manier de jongere zelf verantwoordelijkheid wilde opnemen, vroeg hij aan de jongere om dat op te schrijven. Nadien kon de jongere ook gevraagd worden om hetgeen hij opgeschreven had, zelf te vertellen aan de jeugdrechter. De andere respondent bevestigt dat dit een goede manier was om te merken of het uitgewerkte voorstel van de jongere zelf kwam, of was ingefluisterd door bijvoorbeeld de jeugdadvocaat. Volgens beide jeugdrechters kon de oprechtheid van het voorstel eveneens worden nagegaan door de jongere er vragen over te stellen. Op die manier konden ze namelijk te weten komen of de jongere het meende of sociaal wenselijke antwoorden gaf.

De jeugdrechters geven echter aan dat het, afhankelijk van het niveau van de jongeren, niet mogelijk is om met alle jongeren over te gaan tot het uitwerken van een voorstel. Wanneer een jongere bijvoorbeeld een psychiatrische problematiek had en zich moeilijk kon inleven in anderen, was het niet mogelijk om van hem een voorstel tot het opnemen van verantwoordelijkheid te verwachten. Ook hier duiden beide respondenten op het maatwerk bij het omgaan met de verantwoordelijkheid van de jongere.

Wat betreft het geven van inspraak in de afhandelingswijze, lieten beide jeugdrechters die deelnamen aan de focusgroep de jongeren steeds aan het woord zodat zij konden aangeven wat zij graag wilden doen. De jongeren mochten dan zelf suggesties, argumenten of ideeën toelichten.

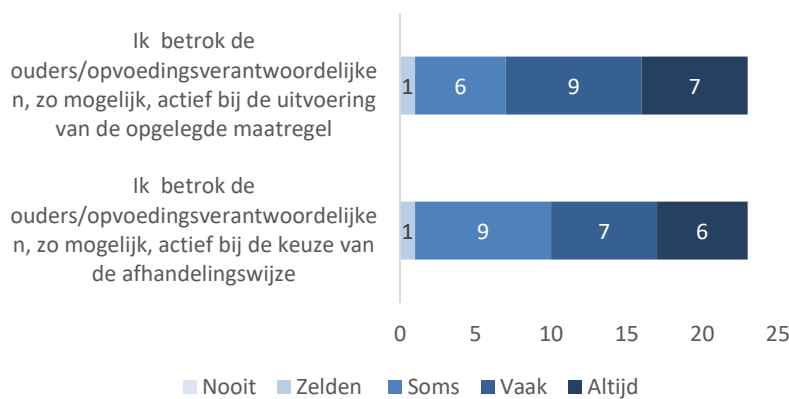
Bij het nemen van de beslissing werd er rekening gehouden met wat de jongeren zeiden, maar dat woog bij beide jeugdrechters niet per se door in hun beslissing. De jongere had bijgevolg geen beslissingsrecht, de beslissingsverantwoordelijkheid bleef bij de jeugdrechter. Eén van hen gaf aan dat de suggesties van de jongeren de beslissing niet per se onmiddellijk beïnvloedden, maar wel mee vorm konden geven aan de vervolgmaatregel. Deze jeugdrechter zag dat als een vorm van responsabiliseren. In bepaalde gevallen leidde de argumentatie van de jongere echter wel tot het nemen van een andere beslissing dan eerst gedacht. De jeugdrechters gaven dan ook aan dat er geen rechte lijn getrokken kon worden in wat er met de inbreng van de jongere werd gedaan. Daarnaast was het mogelijk dat jongeren geen gebruik maakten van de mogelijkheid om hun mening te geven doordat ze het gesprek niet wilden aangaan. In dergelijke gevallen vertrouwde de jeugdrechter op de jeugdadvocaat om de inspraak van de jongere te bewaken. Ook hier is er bijgevolg sprake van maatwerk in de manier van omgaan en rekening houden met de inbreng van de jongere.

Geen van beide respondenten ging na of er bemiddeling is geweest op parketniveau of houden rekening met de uitkomst ervan bij het nemen van hun beslissingen. Op de vordering konden ze wel zien of er al dan niet een bemiddeling plaatsgevonden had, maar beiden geven aan hier geen rekening mee te mogen houden.

Hoofdstuk 8

Het betrekken van de ouders bij het opleggen van een reactie

Figuur 17 geeft weer in welke mate de ouder(s) of opvoedingsverantwoordelijke(n) betrokken werden bij de keuze van afhandelingswijze en de uitvoering van de opgelegde maatregel. De resultaten voor beide lopen licht uit elkaar. In iets meer dan de helft van de gevallen werden zij 'vaak' of 'altijd' betrokken in de keuze; in een grotere meerderheid van de zaken geldt dat eveneens 'vaak' of 'altijd' voor de uitvoering van de opgelegde maatregel.



Figuur 17 Betrokkenheid van ouders/opvoedingsverantwoordelijken (frequentie, N = 23)

Voor beide respondenten uit de focusgroep speelde de context van de jongeren een belangrijke rol in de keuze van afhandelingswijze. Het gedrag van de jongere was volgens hen vaak het gevolg van een gebrek aan opvoeding of een ontoereikende context. Beide respondenten voerden, wanneer mogelijk, een gesprek met de ouders voor een maatregel werd opgelegd. Er werd geluisterd naar hun inbreng en hun draagkracht werd beoordeeld. Wanneer uit dat gesprek bleek dat de context van de jongere onvoldoende ondersteuning bood, pasten beide jeugdrechters hun keuze van afhandelingswijze daaraan aan.

Bijvoorbeeld van die avondklok, ik heb dat nog opgelegd, en die jongere had dat goed verstaan, maar die wist dat ik niet wist dat zijn moeder geen klok kon lezen. Hij vond dat een super maatregel, maar die mama... Dus de politie had hem ondertussen al zoveel keer op straat aangetroffen, dus zat hij terug bij mij en dan was ik ook boos op die moeder en zei ik van allee, komaan zeg... het staat hier. Zij kon geen klok lezen, dus die jongen vertelde aan zijn moeder wat hij wilde. (Participant 1).

Verschillende types van ouders leidden zo tot verschillende types van antwoorden op de gepleegde feiten door de jongeren. Het was dus doorslaggevend in de beslissing van de jeugdrechter of de ouders afwezig dan wel betrokken waren bij hun zoon of dochter. Daarnaast werden eveneens de draagkracht en de cognitieve, financiële en pedagogische vaardigheden van de ouders in rekening gebracht bij het nemen van een beslissing. Ouders bepaalden volgens beide jeugdrechters voor een groot deel hoe er recht gesproken werd over hun kind. Het kon namelijk zijn dat jongeren die gelijkaardige feiten gepleegd hadden, toch totaal andere maatregelen kregen opgelegd op basis van hun thuiscontext.

Soms bleek uit het gesprek, dat volgde op het aanspreken van de jongeren op hun verantwoordelijkheid, dat de verantwoordelijkheid bij de ouders lag. Dan werd er overgegaan van het responsabiliseren van de jongere naar het responsabiliseren van de ouders. De andere jeugdrechter beaamt dit door te stellen dat

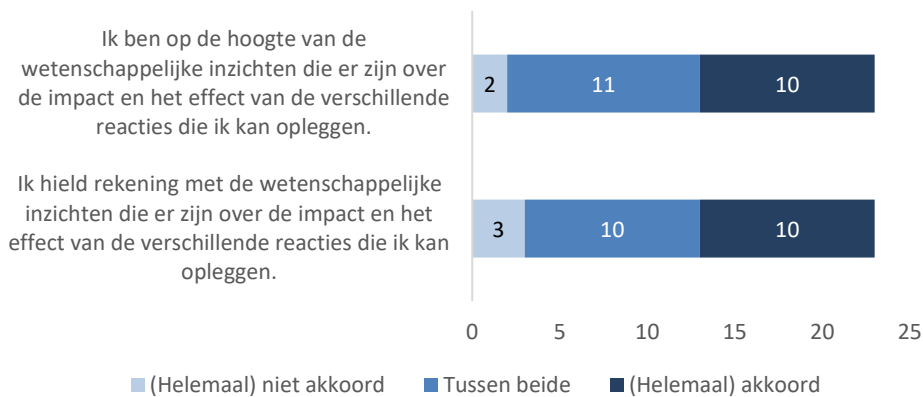
ouders ook op de feiten aangesproken konden worden, ook al hebben ze de feiten niet gepleegd. Dan konden er vragen gesteld worden zoals: 'waar waren jullie op het moment dat de jongere de feiten pleegde?' en 'wie gaat jullie kind in de toekomst in het oog houden?'. Omdat er geen maatregelen konden worden opgelegd aan de ouders, werd in dergelijke gevallen wel benadrukt dat de maatregelen die opgelegd werden aan de jongeren ook implicaties hadden voor hen.

Ook in andere gevallen moesten ouders volgens beide jeugdrechters de boodschap krijgen dat de opgelegde maatregel verplicht was en dat zij ook moeten bijdragen om dit organisatorisch mogelijk te maken. Het werd ook voor de ouders concreet gemaakt wat het opleggen van maatregelen voor hen betekende. De sociale dienst werkte samen met de ouders en de jongeren het praktische verloop van de opgelegde maatregelen uit. Ook wanneer de uitvoering van de maatregel misliep, werden zowel de jongeren als de ouders bij de sociale dienst geroepen om na te gaan waar het spaak liep. Na het opleggen van de maatregelen werden de ouders bijgevolg betrokken bij de uitvoering ervan, maar dit gebeurde niet meer door de jeugdrechter zelf. Ook met betrekking tot ouders geven de respondenten aan dat het maatwerk is, er zijn geen richtlijnen over hoe dat te doen. Het kan bijvoorbeeld ook zijn dat de ouders heel betrokken waren, maar er toch werd overgegaan tot een plaatsing, omdat de ouders ten einde raad waren.

Hoofdstuk 9

Wetenschappelijke inzichten over de praktijk van het jeugdrecht

Het voorlaatste onderdeel van de vragenlijst brengt in beeld in welke mate de respondenten op de hoogte zijn van de wetenschappelijke inzichten over de impact en de effecten van de verschillende reacties en de mate waarin de respondenten hier rekening mee houden. Weinigen geven aan hiervan niet of nauwelijks op de hoogte zijn of daarmee geen rekening te houden (zie figuur 18). Ongeveer de helft positioneert zich voor beide vragen 'tussen beide'.



Figuur 18 Wetenschappelijke inzichten over de impact en het effect van de verschillende reacties die ik kan opleggen (frequentie, N = 23)

Beide jeugdrechters vinden dat ze niet genoeg op de hoogte zijn van de wetenschappelijke inzichten en zouden het interessant vinden om daarover meer te weten. Beiden zouden graag weten of wat ze aanvoelen ook bevestigd wordt door de wetenschap, in plaats van louter te beslissen op basis van hun ervaring. Eén van hen geeft aan zelf op zoek te gaan naar inzichten die in zijn eigen interesseveld liggen en deze dan vervolgens tussendoor door te nemen. Deze respondent gebruikt bijvoorbeeld KOOBER, een app die kernideeën van boeken samenvat zodat die op een beperkte tijd kunnen worden doorgenomen. De andere jeugdrechter weet niet waar te zoeken naar dergelijke informatie. Beide respondenten geven echter aan dat ze te weinig tijd hebben om actief met deze zoektocht bezig te zijn. Normaal gezien is 20 procent van de tijd van een jeugdrechter voorbestemd om zich verder te verdiepen in de juridische literatuur, maar in de praktijk blijft daarvan amper iets over. Het is een moeilijke afweging tussen de dingen waaraan de jeugdrechter zijn tijd wil besteden en waaraan niet.

Beide respondenten vinden het een taak van de universiteiten om de relevante studies rechtstreek de jeugdrechters aan te reiken. Het zou bijvoorbeeld handig zijn om samenvattingen van evoluties in bepaalde wetenschapsgebieden te ontvangen. Een andere mogelijkheid is dat de jeugdrechters zelf contact kunnen leggen met een universiteit met concrete vragen. Het is volgens hen dan ook belangrijk om te weten wie de belangrijke stakeholders zijn in bepaalde onderzoeksgebieden. Beide respondenten geven aan vooral geïnteresseerd te zijn in meer kennis inzake (ontwikkelings)psychologie en (kinder)psychiatrie. Ze benadrukken dat het jammer is dat de academische wereld en het werkveld over dezelfde onderwerpen werken en elkaar toch mislopen. Beide respondenten menen dat er meer ingezet moet worden op de vertaling van het academische onderzoek zodat het ook concreet en toegankelijk wordt voor de praktijk. Eén van de jeugdrechters meent dat de aanpak van Ted-talks een goed voorbeeld is van hoe jarenlang

onderzoek wordt toegelicht op een toegankelijke manier. De andere jeugdrechter bevestigt dit door te stellen dat op een half uur eveneens nuttige informatie gegeven kan worden die wel blijft hangen.

Beide respondenten zijn ook kritisch over studiedagen. Een studiedag is pas geslaagd wanneer de informatie die gegeven wordt onmiddellijk vertaald kan worden naar de jongeren die onder het toezicht van de jeugdrechter staan. De informatie van de studiedag moet ook aangepast zijn aan het doelpubliek:

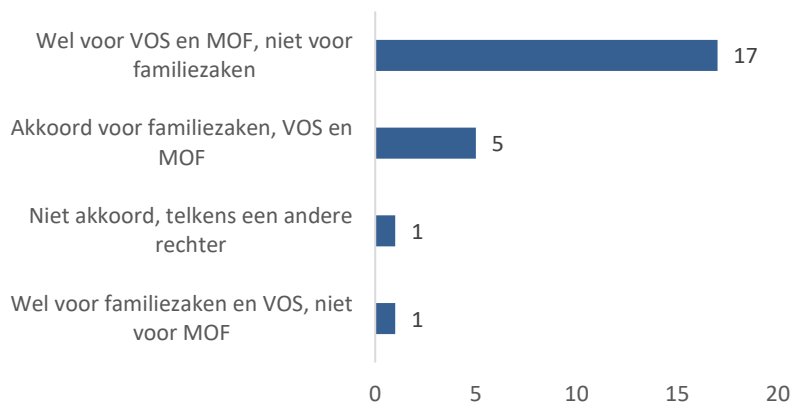
Het is jammer als tijdens de studiedag tijd wordt besteed aan het uitleggen van het verschil tussen MOF en VOS. (Participant 1)

Geen van beide respondenten heeft abonnementen op tijdschriften of nieuwsbrieven om op de hoogte te blijven.

Hoofdstuk 10

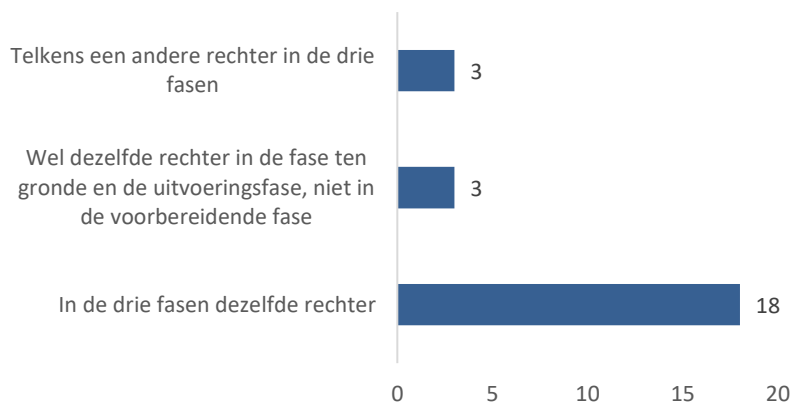
Optreden jeugdrechters

Met betrekking tot het optreden van jeugdrechters werden vier stellingen aan de respondenten voorgelegd. Als eerste werd gevraagd of ze het wenselijk vonden dat eenzelfde rechter familiezaken, VOS- en MOF-zaken met betrekking tot dezelfde minderjarige behandelt (zie figuur 19). Ongeveer een vijfde van de respondenten gaat daarmee akkoord. Er is een veel grotere aanhang voor de bevoegdheid om wel VOS en MOF-zaken te mogen samennemen, zonder familiezaken.



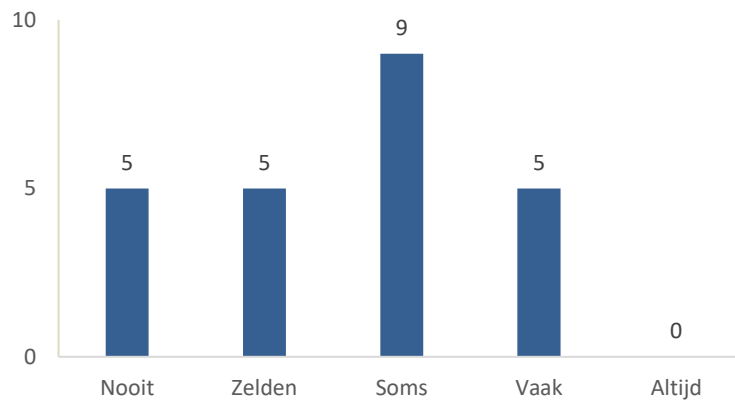
Figuur 19 'Het is wenselijk dat eenzelfde rechter familiezaken, VOS- en MOF-zaken m.b.t dezelfde minderjarige behandelt' (frequentie, N = 24)

Met de tweede stelling 'in een MOF-zaak is het opportuun dat eenzelfde rechter optreedt tijdens de voorbereidende rechtspleging, de rechtspleging ten gronde en de uitvoeringsfase' gaat drie vierde van de respondenten akkoord (zie figuur 20).



Figuur 20 'In een MOF-zaak is het opportuun dat eenzelfde rechter optreedt tijdens de voorbereidende rechtspleging, de rechtspleging ten gronde en de uitvoeringsfase' (frequentie, N = 24)

Ten derde werd gevraagd naar de mate waarin de respondenten de jongeren die geplaatst zijn, bezoeken in hun instelling. De resultaten worden weergegeven in figuur 21. Dat levert een divers beeld op, met slechts een beperkt aantal jeugdrechters dat dat 'vaak' doet. Opvallend is dat geen enkele respondent aangeeft dit 'altijd' te doen.



Figuur 21 'Ik bezocht jongeren die geplaagd zijn in hun instelling' (frequentie, N = 24)

De laatste stelling polst naar de mening van de jeugdrechters over het dragen van de toga (door jeugdrechters) in jeugdzaken. Zoals blijkt uit figuur 22 is de grote meerderheid van de respondenten voorstander om zowel in MOF- als VOS-zaken de toga te dragen bij de berechting ten gronde, maar niet in de voorbereidende rechtspleging.



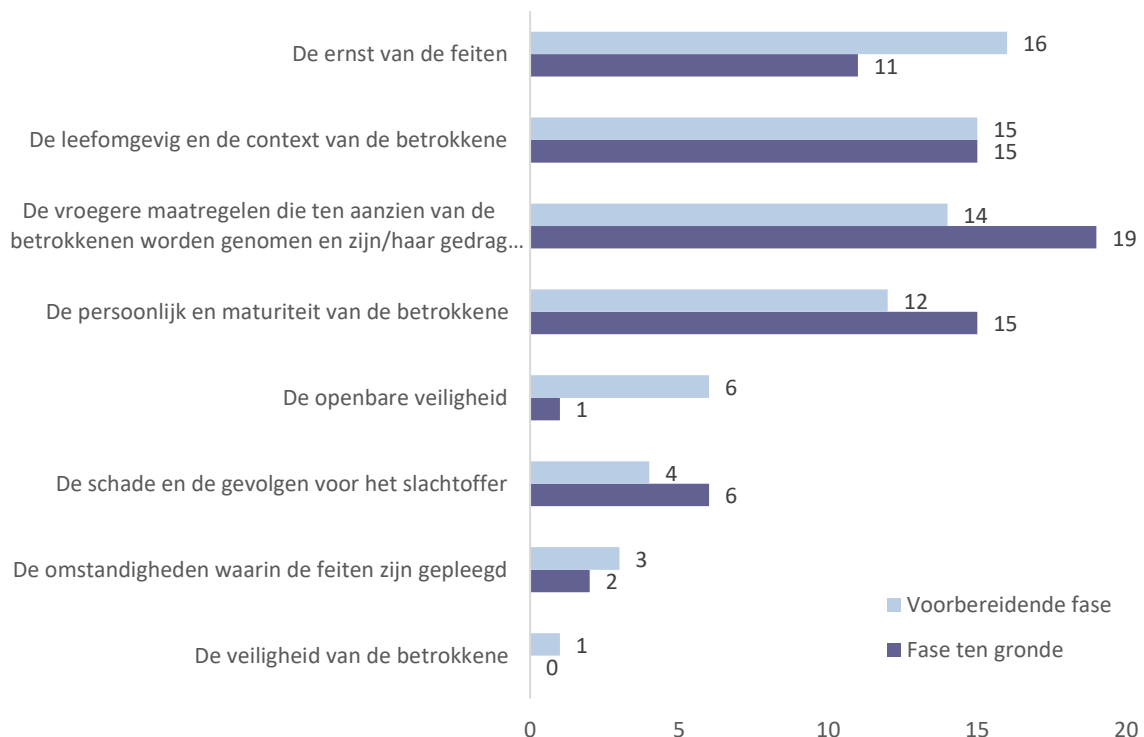
Figuur 22 'Ik ben voorstander van het dragen van de toga (door de jeugdrechters) in jeugdzaken' (frequentie, N = 24)

Hoofdstuk 11

Beslissingsproces jeugdrechters

In figuur 23 wordt weergegeven welke factoren voor de respondenten het sterkste doorwogen bij het nemen van een beslissing over een maatregel, respectievelijk in de voorbereidende rechtspleging en de rechtspleging ten gronde. Telkens konden de respondenten maximum drie factoren aanduiden. In de voorbereidende rechtspleging bleken (1) de ernst van de feiten, (2) de leefomgeving en de context van de betrokkene, (3) de vroegere maatregelen en het gedrag van de jongere tijdens de uitvoering ervan en (4) de persoonlijkheid en maturiteit van jongeren de vier meest doorslaggevende factoren te zijn. Hieruit wordt geconcludeerd dat naast de ernst van de feiten voornamelijk de persoon van de delictpleger centraal stond in het beslissingsproces over een voorlopige maatregel. De openbare veiligheid en de gevolgen voor het slachtoffer stonden hier pas op de vijfde en zesde plaats.

Tijdens de rechtspleging ten gronde speelden dezelfde vier factoren de belangrijkste rol bij het nemen van een beslissing. Hier werd echter het meeste belang gehecht aan de vroegere maatregelen ten aanzien van de minderjarige en zijn gedrag gedurende de uitvoering ervan, terwijl in de voorbereidende rechtspleging de ernst van de feiten het vaakst werd aangeduid. De veiligheid van de betrokkene werd geen enkele keer aangeduid als belangrijke factor tijdens de rechtspleging ten gronde en slechts één keer in de voorbereidende rechtspleging.

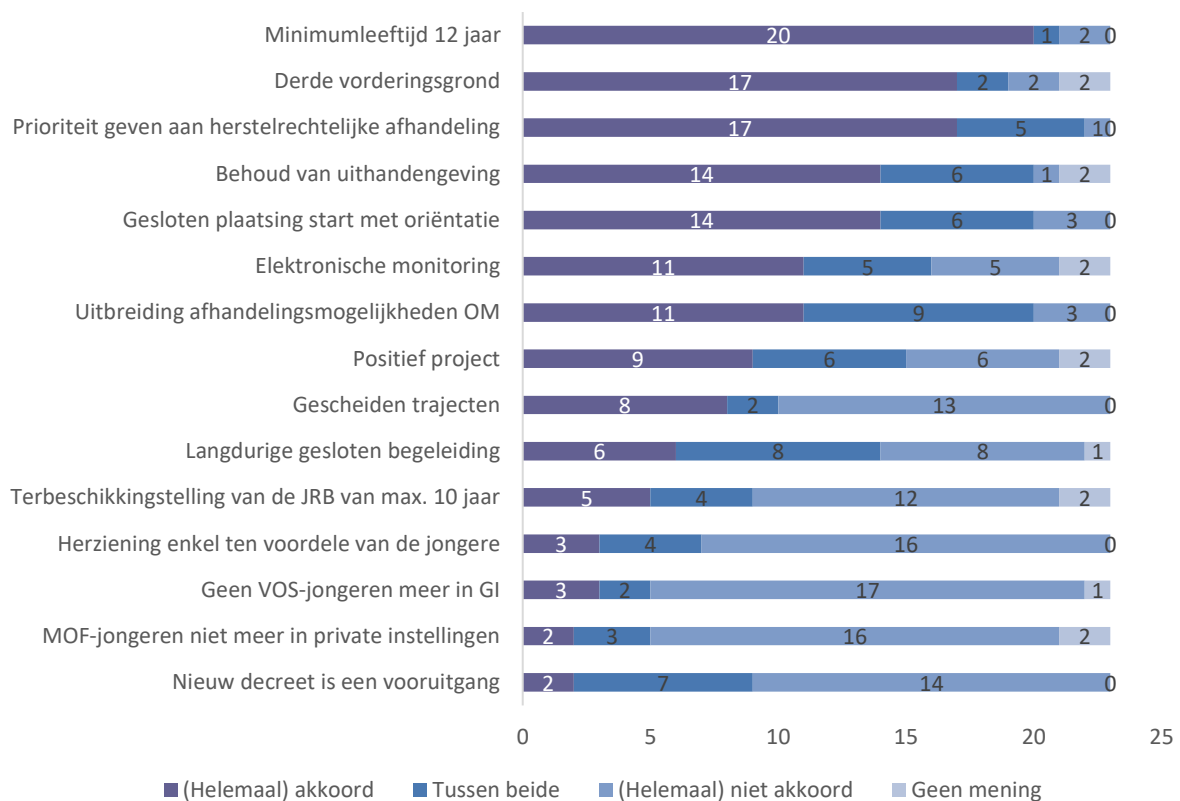


Figuur 23 'Welke factoren wogen het sterkste door bij het nemen van een beslissing over een maatregel in de voorbereidende rechtspleging en de rechtspleging ten gronde' (frequentie, maximum drie antwoorden per respondent, N = 24)

Hoofdstuk 12

Nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentierecht

De vragenlijst wordt afgesloten met het bevragen van de mening van de respondenten over veertien nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet. Naast de mogelijkheid om aan te geven in welke mate ze akkoord gaan met de invoering ervan konden ze ook 'geen mening' aanduiden. De laatste stelling "In het algemeen vind ik het nieuwe decreet een vooruitgang ten opzichte van het vorige systeem" polst naar de algemene tevredenheid van de respondenten over het nieuwe Vlaamse jeugddelinquentiedecreet. In figuur 24 worden de antwoorden weergegeven. Hieronder worden de meest opvallende antwoorden besproken.



Figuur 24 De mate waarin de respondenten akkoord gaan met de nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet (frequentie, N = 23)

Bijna alle respondenten (20) gaan (helemaal) akkoord met de minimumleeftijd van twaalf jaar in het jeugddelinquentierecht. Ook over de invoering van de derde vorderingsgrond heerst er eensgezindheid onder de jeugdrechters, bijna drie vierde (17) van de respondenten gaan hiermee (helemaal) akkoord. Bijkomend gaat bijna drie vierde van de jeugdrechters (helemaal) akkoord met het geven van prioriteit aan een herstelrechtelijke aanpak.

Verder gaat iets meer dan de meerderheid (14) van de respondenten (helemaal) akkoord met het behoud van de uithandengeving. Aansluitend geven 14 jeugdrechters aan voorstander te zijn van het starten van een gesloten plaatsing met een oriëntatie en gaan slechts 3 van hen hier (helemaal) niet mee akkoord. Iets

minder dan de helft van de respondenten (11) is voorstander van de mogelijkheid van elektronische monitoring als reactie op het gepleegde jeugddelict en evenveel jeugdrechters (11) gaan (helemaal) akkoord met de uitbereiding van de afhandelingsmogelijkheden van het openbaar ministerie, slechts drie respondenten gaan (helemaal) niet akkoord. Daarnaast gaan negen respondenten (helemaal) akkoord met de invoering van het positief project. Telkens zes respondenten gaan hier (helemaal) niet mee akkoord of nemen een positie tussen beide in.

Verder gaat meer dan de helft (13) van de jeugdrechters (helemaal) niet akkoord met de keuze van gescheiden trajecten. Echter blijken acht van hen wel voorstander te zijn van het onderscheid tussen de reactie op het jeugddelict en het antwoord op de hulpvraag. De meningen blijken eveneens verdeeld over de invoering van de langdurig gesloten begeleiding (2-5-7 jaar). Hierbij stellen 8 jeugdrechters hier (helemaal) niet akkoord mee te gaan. Evenveel respondenten positioneren zich 'tussen beide'. Ook over de terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank van maximum tien jaar lopen de meningen uiteen. Zo zijn 12 respondenten hier voorstander van, terwijl 5 jeugdrechters hier geen voorstander van zijn.

Daarnaast gaat meer dan de helft (16) van de respondenten (helemaal) niet akkoord met de afschaffing van artikel 60 van de Jeugdbeschermingswet, waardoor herziening enkel nog kan ten voordele van de jongeren. Ook het merendeel van de respondenten (17) gaat er (helemaal) niet akkoord mee dat VOS-jongeren niet meer in gemeenschapsinstellingen geplaatst kunnen worden. Ongeveer evenveel jeugdrechters (16) gaan (helemaal) niet akkoord dat MOF-jongeren niet meer in private instellingen geplaatst kunnen worden.

Opmerkelijk is dat geen van de respondenten aangeeft (helemaal) akkoord te gaan met de stelling dat het nieuwe decreet een vooruitgang is. Van de respondenten geven er zelfs 14 aan hier (helemaal) niet akkoord mee te gaan, 7 van hen geven 'tussen beide' als antwoord en 2 respondenten hebben hier geen mening over.

In de focusgroep werden bovenstaande stellingen niet afzonderlijk voorgelegd aan de respondenten. Wel werd meer algemeen gevraagd hoe beide jeugdrechters staan tegenover het nieuwe Vlaams jeugddelinquentiedecreet. Hieruit blijkt onder andere dat beide jeugdrechters geen voorstander zijn van de derde vorderingsgrond. Ze vinden dat dit verwarrend is voor de betrokkenen dat er zowel een MOF als een VOS-dossier geopend wordt voor dezelfde minderjarige.

Verder zijn beide respondenten kritisch tegenover het spanningsveld tussen het decreet en de praktijk. Eén van hen stelt dat men voorbijgegaan is aan de realiteit bij het uitwerken van het decreet: er worden zaken juridisch uit elkaar getrokken die in de praktijk net een meer holistische aanpak nodig hebben. De andere jeugdrechter beaamt dit door te stellen dat er eerst iets fout moet lopen, voor hier verandering in komt, aangezien de praktijk zal moeten uitwijzen hoe het decreet in de toekomst aangepast dient te worden.

De stijfheid van het denken en de stijfheid van het systeem zijn hemeltergend. (Participant 1)

Hoewel beiden aangeven dat de administratie van de bevoegde ministers bereid zijn om te luisteren naar de bezorgdheden van de praktijk, blijft het volgens hen voornamelijk draaien om het gebrek aan middelen. Volgens één van hen zijn de prioriteiten van het systeem aan het verschuiven van de belangen van de minderjarigen naar het belang van het systeem.

Besluit

Dit detailrapport is tot stand gekomen door een kwantitatieve bevraging bij Vlaamse jeugdrechters naar de situatie vóór de inwerkingtreding van het nieuwe Vlaamse jeugddelinquentiedecreet. Daarop volgde een focusgroep om de verschillende thema's meer in de diepte te beschrijven. De kwantitatieve vragenlijst werd ingevuld door 24 jeugdrechters, waarvan er twee deelnamen aan de focusgroep. De indicatoren die hier bevestigd werden, zijn: de afhandelingsmogelijkheden van jeugdrechters, het informeren van jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure, de vrijwillige hulpverlening, het huidige aanbod van jeugdpsychiatrie, het aanspreken van jongeren op de gepleegde feiten en op het actief opnemen van verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten, het betrekken van de ouders bij het opleggen van een reactie en de wetenschappelijke inzichten over de praktijk van het jeugdrecht. Daarnaast werden bijkomende vragen opgenomen die bijdragen aan het schetsen van een ruimer totaalbeeld van de werking van het jeugddelinquentiesysteem voor de inwerkingtreding van het nieuwe jeugddelinquentiedecreet.

Bijna de helft van de jeugdrechters gaf aan dat ze reeds maatregelen opgelegd hadden die niet expliciet wettelijk geregeld waren. Ze zagen dit als efficiënte tools die gemakkelijk controleerbaar zijn en die het mogelijk maakten om een maatregel zo concreet mogelijk en op maat van de jongere te maken. Dergelijke personalisatie kan volgens de jeugdrechters nooit in een wettekst gegoten worden. Wat betreft gemeenschapsdienst in de voorbereidende rechtspleging legden jeugdrechters die voornamelijk op om ervoor te zorgen dat de jongere een zinvolle tijdsbesteding had. Er werd dan ook veel belang gehecht aan het educatieve aspect van de gemeenschapsdienst. Bij het beslissen over het opleggen van een gemeenschapsdienst werd steeds rekening gehouden met zowel de persoon van de jongere als de ondersteuningscapaciteit van de ouders.

De meerderheid van de jeugdrechters beschouwde het informeren van de jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure als hun taak. Meestal deden ze dit op eigen initiatief telkens als de jongeren voor hen verschenen dan wel enkel bij de eerste voorleiding. Tijdens de focusgroep gaven de twee respondenten echter aan dat ze het niet als hun taak beschouwden, aangezien dit niet de voornaamste focus was wanneer de jongere voor hen verscheen. Wanneer de jongeren een vraag stelden, beantwoordden de jeugdrechters deze wel, behalve in de gevallen ze van mening waren dat de jeugdadvocaat instond voor de verdere verduidelijking van de gevraagde thema's. Beide jeugdrechters gingen er dan ook vanuit dat de jongeren reeds door hun advocaat werden geïnformeerd voor ze voor de jeugdrechter verschenen. Daarnaast geeft de meerderheid van de jeugdrechters, zowel in de kwantitatieve vragenlijst als in de kwalitatieve focusgroep, aan dat ze bij de jongeren aftoetsten of ze begrepen hadden wat er gezegd werd. Om ervoor te zorgen dat de boodschap verstaanbaar was, werd onder andere rekening gehouden met de mentale toestand van de jongeren. Er werd eveneens zo veel mogelijk de taal van de jongeren gesproken door 'de bril van de jongeren' op te zetten en van daaruit zaken te verduidelijken. Om vervolgens na te gaan of de jongeren het effectief begrepen hadden, werd gekeken naar de lichaamstaal of werd gevraagd aan de jongeren om de inhoud van het gesprek te herhalen in hun eigen woorden. In het geval de jongeren een andere taal spraken, werd een beroep gedaan op een tolk. Wanneer dit door omstandigheden niet mogelijk was, werd de hulp ingeschakeld van een familielid of vriend van de jongeren als tussenpersoon. Hoewel het in principe niet mag, traden de jeugdrechters zelf op als vertaler in de gevallen dat de jongere een taal sprak die de jeugdrechter machtig was.

Naast de taalbarrière, werd ook gesproken over een cultuurbarrière. Ondanks dat dat belangrijke informatie was om rekening mee te houden in het beslissingsproces, werden culturele aspecten vaak gemist in de communicatie. Om toch enigszins zicht te krijgen op deze aspecten lieten de jeugdrechters de sociale dienst samenwerken met het ondersteuningsteam voor allochtonen (OTA). Taal en cultuur werden daarnaast grotendeels als een samenhangend geheel gezien, het was telkens maatwerk om op een gepaste manier met iedere situatie om te gaan. Buiten de zittingen hadden de meeste jeugdrechters voornamelijk persoonlijk, telefonisch of via mail of brief contact met de jongeren.

De meerderheid van de jeugdrechters hechtte belang aan de continuïteit van het lopende traject van vrijwillige hulpverlening. Wanneer er al vrijwillige hulpverlening liep, werd daarmee rekening gehouden in het overwegend gedeelte van de rechterlijke beslissing. Aftoetsen of de jongere terug naar de vrijwillige hulpverlening kon, leek minder evident. Wanneer het dossier op het niveau van de jeugdrechtbank zat, werd daarmee verder gegaan. De hulpverlening werd dan ook veelal ingebed in de gerechtelijke context, als een verplicht na te leven voorwaarden. In het geval er maatregelen genomen werden in een MOF-dossier terwijl een VOS-dossier lopende was, werd er een ondertoezichtstelling uitgesproken in dit het VOS-dossier. Na afloop van het MOF-dossier werd het VOS-dossier dan gereactiveerd. Er werd echter wel benadrukt dat het MOF- en VOS-aspect van een jongere niet zomaar los van elkaar gezien konden worden.

Daarnaast heerste er onder de jeugdrechters ontevredenheid over het residentiële en ambulante psychiatrisch aanbod. Door het beperkte aanbod, werd vaak ingezet op een ambulante maatregel, terwijl er eigenlijk nood was aan een residentiële maatregel. De hoeveelheid problematieken die een jongere ervaarde, speelde niet mee in de beslissing om over te gaan tot een plaatsing in een jeugdpsychiatrische dienst; jongeren werden steeds op zelfde manier behandeld. De keuze voor een residentiële maatregel hing voornamelijk af van de mate waarin iemand de maatschappij verstoortte en in welke mate de context de jongere kon ondersteunen.

Opdat de jongere zijn verantwoordelijkheid zou opnemen naar de gevolgen van het jeugddelict toe, spraken de jeugdrechters de jongeren hierop aan. Dit werd gedaan op een manier waaruit bleek dat ze begrip hadden voor de jongere, maar dat duidelijk was dat de feiten niet normconform waren. Het moment waarop kon overgegaan worden tot het actief opnemen van verantwoordelijkheid, hing af van de openheid van de jongere en kon bijgevolg op elk moment van de procedure plaatsvinden. De jongere moest namelijk tot inzicht zijn gekomen dat wat hij gedaan had, verkeerd was. Het actief opnemen van verantwoordelijkheid werd dan ook gezien als het werken aan het bewustwordingsproces van de jongere en aan de verbinding met de wereld rondom hen. Het was echter niet voor alle jongeren mogelijk om over te gaan tot het uitwerking van een voorstel tot verantwoordelijkheid opnemen (bv. jongeren met een psychiatrische problematiek die zich moeilijk kunnen inleven in anderen). Ook hier werd geduid op het maatwerk bij het omgaan met de verantwoordelijkheid van de jongeren.

De context van de jongeren speelde een belangrijke rol in de keuze van de afhandelingswijze. In de gevallen dat dit mogelijk was, werd voor het opleggen van een maatregel een gesprek gevoerd met de ouders om te luisteren naar hun inbreng en om hun draagkracht en hun financiële, cognitieve en pedagogische vaardigheden te beoordelen. Ouders bepaalden bijgevolg voor een groot deel hoe er recht gesproken werd over hun kind. Wanneer het nodig werd geacht, werden de ouders eveneens geresponsabiliseerd door de jeugdrechter. Dit gebeurde door te benadrukken dat de maatregelen die opgelegd werden aan de jongeren, ook implicaties hadden voor hen en zij moesten bijdragen aan het organisatorisch mogelijk maken van de uitvoering ervan.

Zowel uit de kwantitatieve als de kwalitatieve bevraging blijkt dat jeugdrechters vinden dat zij te weinig wetenschappelijke inzichten hebben. Het hebben van te weinig tijd om actief met deze zoektocht bezig te zijn, werd als voornaamste reden aangehaald. Ze zouden bijkomend graag weten of wat ze aanvoelen ook bevestigd wordt in de wetenschap, in plaats van louter te beslissen op basis van hun ervaring. De samenwerking tussen praktijk en de academische wereld kon volgens hen beter: er moet meer ingezet worden op de vertaling van het academische onderzoek zodat het ook concreet en toegankelijk wordt voor de praktijk. Ook tijdens studiedagen moet deze focus voor ogen gehouden worden: de gegeven informatie moet onmiddellijk vertaald kunnen worden naar de jongeren die onder het toezicht van de jeugdrechter staan.

Naast de indicatoren werden enkele bijkomende thema's bevroegd. Al zijn bijna alle respondenten tevreden met de inhouding van de verplichte opleiding jeugdrecht van IGO, gesprekstechnieken en communicatievaardigheden werden het vaakst aangehaald als onderbelichte thema's in de opleiding. Het vaakst werden bijkomende opleidingen gevolgd over recente juridische ontwikkelingen in het jeugdrecht. Er werd wel kritisch gekeken naar de toegankelijkheid van de opleidingen: de drempel om aanwezig te zijn was groot wanneer de verplaatsing naar de opleiding langer duurde dan de opleiding zelf. Wat het optreden van de jeugdrechters in het algemeen betreft, zijn de meeste respondenten van mening dat het wenselijk was dat eenzelfde rechter VOS- en MOF-zaken met betrekking tot dezelfde minderjarige behandelde, maar dat in familiezaken een andere rechter hoorde op te treden. De voorkeur ging eveneens uit naar het optreden van eenzelfde jeugdrechter tijdens de voorbereidende rechtspleging, de rechtspleging ten gronde en de uitvoeringsfase.

Bij het nemen van een beslissing over een maatregel, zowel in de voorbereidende rechtspleging als in de rechtspleging ten gronde, waren de volgende vier factoren het meest doorslaggevend: de ernst van de feiten, de leefomgeving en context van de betrokkene, de vroegere maatregelen en het gedrag van de jongere tijdens de uitvoering ervan en de persoonlijkheid en de maturiteit van de jongere. Aan de openbare veiligheid en de gevolgen voor het slachtoffer werd beduidend minder belang gehecht in het besluitvormingsproces.

Ten slotte blijkt er verdeeldheid te bestaan over de algemene vraag of het nieuwe jeugddelinquentie-decreet een vooruitgang is ten opzichte van het vorige systeem. Bij de bevraging van specifieke aspecten, is een (grote) meerderheid voorstander van de prioriteit die gegeven wordt aan de herstelrechtelijke afhandeling, de derde vorderingsgrond, het starten van de gesloten plaatsing met een oriëntatie, het behoud van de uithandengeving en de minimumleeftijd van 12 jaar. Verder gaat ongeveer de helft van de jeugdrechters (helemaal) akkoord met de uitbreiding van de afhandelingsmogelijkheden van het OM, de invoering van het positief project, de terbeschikkingstelling van maximum 10 jaar en elektronische monitoring bij minderjarigen. Daarnaast is meer dan de helft van de jeugdrechters geen voorstander van de keuze van gescheiden trajecten, van de mogelijkheid van herziening enkel in het voordeel van de jongere, van het feit dat er geen VOS-jongeren meer in de gemeenschapsinstelling geplaatst kunnen worden en het feit dat MOF-jongeren niet meer in private instellingen geplaatst kunnen worden. Tot slot zijn gaat een minderheid akkoord met de invoering van de langdurig gesloten begeleiding (2-5-7).

Zoals in elk onderzoek, kunnen een aantal kritische reflecties gemaakt worden. Zo namen er slechts twee jeugdrechters deel aan de focusgroep, terwijl er negen hun gegevens achterlieten na het invullen van de kwantitatieve vragenlijst. Enkele afwezigheden zijn te wijten aan de geldende COVID-19 maatregelen en de onbeschikbaarheid op de vooropgestelde datum. Het is mogelijk dat er meer nuance en diepgang bekomen kan worden wanneer er meer jeugdrechters deelnemen aan de focusgroep. Daarnaast biedt dit detailrapport een blik op de praktijk enkel vanuit het perspectief van Vlaamse jeugdrechters. In het

hoofdrapport worden de antwoorden van de verschillende actoren samengebracht onder de desbetreffende indicatoren, wat tot meer genuanceerde resultaten leidt (zie hoofdstuk 3 'Resultaten nulmeting').

Bijlagen

Bijlage 1 – Kwantitatieve online vragenlijst jeugdrechters

Geachte heer

Geachte mevrouw

Deze vragenlijst kadert in het “Vooronderzoek Monitoring en evaluatie van het decreet jeugddelinquentierecht”. Het vooronderzoek heeft tot doel de nodige informatie te verzamelen om **een duidelijk beeld te vormen van de situatie van het jeugddelinquentiesysteem vóór 1 september 2019**. Dit om het mogelijk te maken dat de monitoring en evaluatie van het nieuwe jeugddelinquentiedecreet over drie jaar op een adequate wijze kan verlopen (vergelijking van de toestand voor en na de inwerkingtreding). Er worden daartoe interviews gehouden met jongeren en ouders/opvoedingsverantwoordelijken en vragenlijsten afgenomen bij verschillende groepen professionelen (parketmagistraten, jeugdrechters, jeugdadvocaten, medewerkers van gemeenschapsinstellingen, HCA-diensten en private voorzieningen).

Het onderzoek betreft de doelstellingen van het nieuwe jeugddelinquentiedecreet en de wijze waarop de praktijk functioneert. Het is daarbij uiterst belangrijk alle betrokkenen aan het woord te laten, zodat alle perspectieven op wet en praktijk kunnen worden meegenomen. Dat moet toelaten het decreet te evalueren en het beleid te informeren, over positieve elementen én verbeterpunten. Zo kunnen de resultaten van het onderzoek mee de toekomst van het jeugddelinquentierecht bepalen, wat uiteraard voor alle betrokkenen van belang is.

Dit onderzoek heeft een ‘gunstig oordeel’ gekregen van de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie van de KU Leuven, waar u ook terecht kan voor eventuele klachten of bezorgdheden: smec@kuleuven.be. U kan uiteraard ook steeds de promotoren of onderzoekers contacteren; hun contactgegevens vindt u hieronder.

Het invullen van de vragenlijst neemt 15 à 20 minuten in beslag.

Deelname aan deze vragenlijst is vrijwillig. Het invullen van de vragenlijst kan op elk moment stopgezet worden, zonder dat hiervoor een reden opgegeven moet worden.

De resultaten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden en mogen gepubliceerd worden. Uw naam wordt daarbij niet gepubliceerd. De anonimiteit en de vertrouwelijkheid van de gegevens worden in elk stadium van het onderzoek gewaarborgd.

Alvast hartelijk dank voor uw deelname aan deze bevraging!

Voor verdere vragen kan u terecht bij:

Johan Put (johan.put@kuleuven.be)

Stefaan Pleysier (stefaan.pleysier@kuleuven.be)

Eef Goedseels (eef.goedseels@just.fgov.be)

Ibe Coeck (ibe.coeck@kuleuven.be)

Emma Hadermann (emma.hadermann@kuleuven.be)

Eva Van Kelecom (eva.vankelecom@kuleuven.be)

- Ik ga akkoord met bovenstaande informatie.

Indien niet aangeduid: melding "U kan enkel verdergaan naar de enquête indien u zich akkoord verklaart met deze informatie."

Achtergrondgegevens jeugdrechter

Vooreerst worden enkele achtergrondgegevens bevraagd. We willen nogmaals benadrukken dat de anonimiteit en vertrouwelijkheid in elk stadium van het onderzoek gewaarborgd worden.

Q4: Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw
- X

Q5: Wat is uw leeftijd?

- Drop down van 20-99 jaar*

Q6: Hoe lang bent u al actief als jeugdrechter?

- 0-4 jaar
- 5-9 jaar
- 10-14 jaar
- 15-19 jaar
- 20 jaar of langer

Q7: Waar was u werkzaam voorafgaand aan uw functie als rechter? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Advocatuur (7_1)
- openbaar ministerie (7_2)
- Bedrijfsleven (7_3)
- Overheid (7_4)
- Andere: ... (7_5)

Opleiding of vorming jeugdrechters

Q8: Hebt u de opleiding jeugdrecht van IGO gevolgd?

- Ja
- Nee
- Ik ben nog in opleiding

Indien "nee": Naar vraag 8 "Zou u interesse hebben in een opleiding over de volgende thema's?"

Q9: Ik ben tevreden over de inhoud van de opleiding jeugdrecht van IGO.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beiden
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q10: Zijn er bepaalde thema's die ontbraken tijdens de opleiding?

- ...

Q11: Zou u interesse hebben in een opleiding over de volgende thema's? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Begrijpen van diagnostiek (11_1)
- Leefwereld van jongeren (11_2)
- Drugsproblematiek (11_3)
- Jeugdcriminologie (11_4)
- Recente juridische ontwikkelingen (11_5)
- Diversiteit (11_6)
- Berekenen van schadevergoedingen (11_7)
- Andere: ... (11_8)
- Ik heb geen interesse in een opleiding over bovenstaande thema's (11_9)

Q12: Hebt u nog bijkomende opleidingen in verband met jeugd(recht) gevolgd?

- Ja
- Nee

Indien "nee": Naar einde blok

Q13: Welke aanvullende thema's kwamen hier aan bod? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Geen (13_1)
- Begrijpen van diagnostiek (13_2)
- Leefwereld van jongeren (13_3)
- Drugsproblematiek (13_4)
- Jeugdcriminologie (13_5)
- Recente juridische ontwikkelingen (13_6)
- Diversiteit (13_7)
- Berekenen van schadevergoedingen (13_8)
- Andere: ... (13_9)

Optreden jeugdrechters

Volgende vragen gaan over uw optreden als jeugdrechter. Het is belangrijk om nogmaals te benadrukken dat deze peilen naar de situatie van **vóór de inwerkingtreding van het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet**. De vragenlijst heeft dan ook tot doel om een beeld te vormen over de praktijk van de jeugdrechters **vóór 1 september 2019**.

Q15: Het is wenselijk dat eenzelfde rechter familiezaken, VOS- en MOF-zaken m.b.t dezelfde minderjarige behandelt.

- Akkoord: voor familiezaken, VOS en MOF
- Wel voor VOS en MOF, niet voor familiezaken
- Wel voor familiezaken en VOS, niet voor MOF
- Wel voor familiezaken en MOF, niet voor VOS
- Niet akkoord: telkens andere rechter

Q16: In een MOF-zaak is het opportuun dat eenzelfde rechter optreedt tijdens de voorbereidende rechtspleging, de rechtspleging ten gronde en de uitvoeringsfase.

- Akkoord: in de drie fasen
- Wel in voorbereidende fase en fase ten gronde, niet in uitvoeringsfase
- Wel in fase ten gronde en uitvoeringsfase, niet in voorlopige fase
- Wel in voorbereidende fase en uitvoeringsfase, niet in fase ten gronde
- Niet akkoord: telkens andere rechter

Q17: Ik bezocht jongeren die geplaatst zijn in hun instelling.

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Q18: Ik ben voorstander van het dragen van de toga (door de jeugdrechters) in jeugdzaken.

- Nooit
- Altijd
- Enkel bij openbare zittingen (fase ten gronde), niet bij kabinetszittingen (in de voorbereidende fase)
- Andere: ...

Beslissingsproces jeugdrechters

Volgende vragen peilen naar het beslissingsproces van jeugdrechters.

Q20: Welke factoren wogen het sterkste door bij het nemen van een beslissing over een maatregel in de voorbereidende fase? (*maximum drie antwoorden*)

- De persoonlijkheid en de maturiteitsgraad van de betrokkene (20_1)
- De leefomgeving en de context van de betrokkene (20_2)
- De ernst van de feiten (20_3)
- De omstandigheden waarin de feiten zijn gepleegd (20_4)
- De schade en de gevolgen voor het slachtoffer (20_5)
- De vroegere maatregelen die ten aanzien van de betrokkene werden genomen, en zijn/haar gedrag gedurende de uitvoering ervan (vb. de uitkomst van een bemiddelingsproces op niveau van het openbaar ministerie, voorlopige maatregelen,...) (20_6)
- De veiligheid van de betrokkene (20_7)
- De openbare veiligheid (20_8)

Q21: Welke factoren wogen het sterkste door bij het nemen van een beslissing over een maatregel (fase ten gronde)? (*maximum drie antwoorden*)

- De persoonlijkheid en de maturiteitsgraad van de betrokkene (21_1)
- De leefomgeving en de context van de betrokkene (21_2)
- De ernst van de feiten (21_3)
- De omstandigheden waarin de feiten zijn gepleegd (21_4)
- De schade en de gevolgen voor het slachtoffer (21_5)
- De vroegere maatregelen die ten aanzien van de betrokkene werden genomen, en zijn/haar gedrag gedurende de uitvoering ervan (vb. de uitkomst van een bemiddelingsproces op niveau van het openbaar ministerie, voorlopige maatregelen,...) (21_6)
- De veiligheid van de betrokkene (21_7)
- De openbare veiligheid (21_8)

Afhandelingsmogelijkheden van jeugdrechters

Volgende vragen peilen naar de afhandelingsmogelijkheden van jeugdrechters.

Q23: Soms legde ik maatregelen op die niet expliciet wettelijk geregeld zijn

- Ja, namelijk:...
- Nee

Q24: Ik legde tijdens de voorbereidende rechtspleging gemeenschapsdienst (max. 30 uur) op.

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Het informeren van jongeren over hun rechten en het verloop van de procedure

Volgende vragen peilen naar het informeren van jongeren.

Q26: Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere te informeren over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q27: De jongere werd geïnformeerd over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure ...

- Door mijzelf, ik nam hier initiatief voor
- Door mijzelf, als de jongere hierom vroeg
- Ik ging ervan uit dat de jongere daarover al werd geïnformeerd door anderen (advocaat, consulent, parket ...)
- Andere:...

Indien "Ik ging ervan uit dat de jongere daarover al werd geïnformeerd door anderen (advocaat, consulent, parket,...)" → Naar vraag 30 "Op welke manier communiceert u met een minderjarige buiten de zittingen?"

Indien "Andere:..." → Naar vraag 30 "Op welke manier communiceert u met een minderjarige buiten de zittingen?"

Q28: Ik informeerde de jongere over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure...

- Bij de eerste voorleiding
- Op de zitting ten gronde
- Telkens als hij voor mij verscheen

Q29: Als ik de jongere informeerde, toetste ik af of hij/zij mijn uitleg begreep.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q30: Op welke manier communiceert u met een jongere buiten de zittingen? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Persoonlijk contact (30_1)
- Telefonisch contact (30_2)
- Mailverkeer (30_3)
- WhatsApp (30_4)
- Sms (30_5)
- Sociale media (Facebook, TikTok, Snapchat, Instagram, Wickr Me...) (30_6)
- Andere:... (30_7)
- Ik communiceer niet met een jongere buiten de zittingen (30_8)

Vrijwillige hulpverlening

Q32: Geef aan in welke mate volgende situaties zich voorgedaan hebben (1 = nooit; 2 = zelden; 3 = soms; 4 = vaak; 5 = altijd)

1. Als er tegelijkertijd een traject van vrijwillige hulpverlening liep, ging ik bij elke stap in de procedure na of die hulpverlening kon blijven doorlopen.
2. Als er tegelijkertijd een traject van vrijwillige hulpverlening liep, hield ik daarmee rekening bij het nemen van een beslissing.
3. Ik ging steeds na of er nood was aan hulpverlening in een vrijwillig kader.
4. Als er nood bleek aan hulpverlening in een vrijwillig kader, verwees ik de betrokkene door naar de gepaste hulpverlening.

Q33: Als er voor dezelfde minderjarige ook een gerechtelijk VOS-dossier lopende was ...

- Hield ik beide dossiers parallel aan
- Schorste ik het VOS-dossier zolang het MOF-dossier liep
- Sloot ik het VOS-dossier af bij de opstart van het MOF-dossier
- Andere: ...

Huidig aanbod van jeugdpsychiatrie

Volgende vragen betreffen het huidig aanbod van jeugdpsychiatrie.

Q35: Ik ben tevreden over het huidig residentieel psychiatrisch aanbod.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beiden
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q36: Ik ben tevreden met het huidig ambulante psychiatrisch aanbod.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Het aanspreken van jongeren op de gepleegde feiten

Volgende vragen peilen naar het aanspreken van jongeren op de gepleegde feiten.

Q38: Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere aan te spreken over de feiten die hij/zij gepleegd heeft.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q39: Ik sprak de jongere aan op de feiten die hij/zij gepleegd heeft.

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Q40: Op de volgende momenten stelde ik de jongere verantwoordelijk voor de gepleegde feiten:

- Wanneer de jongere op mijn kabinet was
- Tijdens de zitting
- Telkens wanneer hij/zij voor mij verscheen
- Op geen enkel moment
- Andere: ...

Het aanspreken van jongeren op het actief opnemen van verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten

Volgende vragen peilen naar het aanspreken van jongeren op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten.

Q42: Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere aan te spreken op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden).

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q43: Ik sprak de jongere aan op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden).

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Q44: Ik gaf de jongere inspraak bij de keuze van de afhandelingswijze

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Het betrekken van ouders bij het opleggen van een reactie

Volgende vragen peilen naar de betrokkenheid van ouders/opvoedingsverantwoordelijken.

Q46: Ik betrok de ouders/opvoedingsverantwoordelijken, zo mogelijk, actief bij de keuze van de afhandelingswijze.

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Q47: Ik betrok de ouders/opvoedingsverantwoordelijken, zo mogelijk, actief bij de uitvoering van de opgelegde maatregel.

- Nooit
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Altijd

Wetenschappelijke inzichten over de praktijk van het jeugdrecht

Volgende vragen peilen naar de wetenschappelijke inzichten over de praktijk van het jeugdrecht.

Q49: Ik ben op de hoogte van de wetenschappelijke inzichten die er zijn over de impact en het effect van de verschillende reacties die ik kan opleggen.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Q50: Ik hield rekening met de wetenschappelijke inzichten die er zijn over de impact en het effect van de verschillende reacties die ik kan opleggen.

- Helemaal niet akkoord
- Niet akkoord
- Tussen beide
- Akkoord
- Helemaal akkoord

Vragen over nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet

Q52: Volgende stellingen peilen naar uw standpunt over nieuwe aspecten van het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet. Aan het einde van deze vragenlijst volgt de mogelijkheid om hier eventuele opmerkingen of nuances over te formuleren. Geef aan in welke mate u akkoord gaat met volgende stellingen. (1 = helemaal niet akkoord; 2 = niet akkoord; 3 = tussen beide; 4 = akkoord; 5 = helemaal akkoord; 6 = geen mening)

1. Ik ben voorstander van de uitbreiding van de afhandelingsmogelijkheden op het niveau van het openbaar ministerie.
2. Ik ben voorstander van de invoering van het positief project.

3. Ik ben voorstander van de keuze die gemaakt werd voor gescheiden trajecten (m.a.w. het onderscheid dat nu gemaakt wordt tussen de reactie op het jeugddelict enerzijds en het antwoord op een onderliggende hulpvraag anderzijds)
4. Ik ben voorstander van de invoering van de derde vorderingsgrond.
5. Ik ben er voorstander van dat een herziening enkel nog kan ten voordele van de jongere (afschaffing van art. 60 Jeugdbeschermingswet).
6. Ik ben er voorstander van dat een gesloten plaatsing altijd start met een oriëntatie.
7. Ik ben er voorstander van dat onder het nieuwe jeugddelinquentiedecreet MOF-jongeren niet meer in een private instelling geplaatst kunnen worden.
8. Ik ben voorstander van de invoering van de langdurige gesloten begeleiding (2-5-7 jaar).
9. Ik ben voorstander van de invoering van de terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank van maximaal 10 jaar na het einde van de gesloten begeleiding.
10. Ik ben voorstander van het behoud van de uithandengeving.
11. Ik ben er voorstander van dat er prioriteit gegeven wordt aan een herstelrechtelijke afhandeling.
12. Ik ben voorstander van de minimumleeftijd in het jeugddelinquentiedecreet (12 jaar).
13. Ik ben er voorstander van dat onder het nieuwe jeugddelinquentiedecreet geen VOS-jongeren meer in gemeenschapsinstellingen geplaatst kunnen worden.
14. Ik ben voorstander van de mogelijkheid van elektronische monitoring als reactie op het gepleegde jeugddelict.
15. In het algemeen vind ik het nieuwe decreet een vooruitgang ten opzichte van het vorige systeem.

Q53: Indien u opmerkingen of nuances wil toevoegen aan uw antwoorden met betrekking tot het nieuwe jeugddelinquentiedecreet, kan dit hier:

U hebt de vragenlijst succesvol afgerond, bedankt voor uw deelname!

Wij zullen in de nabije toekomst ook nog focusgroepen organiseren met de diverse actoren om meer diepgaand op een aantal aspecten in te gaan. Hiervoor zoeken we ook jeugdrechters. Als u hierin geïnteresseerd bent, mag u uw gegevens achterlaten door op onderstaande link te klikken.

Uw antwoorden op deze vragenlijst worden in elk geval anoniem verwerkt en kunnen op geen enkele manier gelinkt worden aan de gegevens die u invult op onderstaande link. Deze gegevens zullen namelijk enkel gebruikt worden om contact op te nemen voor het maken van concrete afspraken omtrent de bijkomstige focusgroep.

https://kuleuven.eu.qualtrics.com/jfe/form/SV_6gk1I0rhLqwIFMV

Bedankt voor uw interesse om mee te werken aan een bijkomende focusgroep. Gelieve onderstaande gegevens in te vullen zodat we u kunnen contacteren voor het maken van concrete afspraken.

- Voornaam + naam:
- E-mailadres:
- Arrondissement/afdeling:
 - Antwerpen, afdeling Antwerpen
 - Antwerpen, afdeling Mechelen
 - Antwerpen, afdeling Turnhout
 - Brussel, afdeling Brussel
 - Brussel, afdeling Halle-Vilvoorde
 - Leuven, afdeling Leuven
 - Limburg, afdeling Hasselt
 - Limburg, afdeling Tongeren
 - Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde
 - Oost-Vlaanderen, afdeling Gent
 - Oost-Vlaanderen, afdeling Oudenaarde
 - West-Vlaanderen, afdeling Brugge
 - West-Vlaanderen, afdeling Ieper
 - West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk
 - West-Vlaanderen, afdeling Veurne

Bedankt voor het achterlaten van uw gegevens.

Wij nemen binnenkort contact met u op.

Bijlage 2 – Topiclijst focusgroep jeugdrechters

Deze focusgroep maakt deel uit van de nulmeting die plaatsvindt voor de uiteindelijk evaluatie van het jeugddelinquentiedecreet. Dit project gaat uit van het Steunpunt voor Welzijn, Volksgezondheid en gezin. In het begin van het jaar werd reeds een kwantitatieve vragenlijst rondgestuurd naar alle jeugdrechters. Deze kwalitatieve focusgroep maakt een aanvulling en verduidelijking uit op de reeds verzamelde data en gaat dus in op dezelfde thema's. Aangezien de vragen gekoppeld zijn aan de doelstellingen van het jeugddelinquentiedecreet kunnen deze bijgevolg heel gericht overkomen.

De deelname aan de focusgroep is vrijwillig. De resultaten worden vertrouwelijk verwerkt: er worden geen namen of afdelingen vermeld in de resultaten.

Is het voor jullie goed dat we de focusgroep opnemen?

Het is belangrijk om drie punten te benadrukken. Ten eerste polsen de vragen hier telkens naar de situatie van vóór de inwerkingtreding van het jeugddelinquentiedecreet, dus van voor september 2019. Ten tweede ligt de focus hier op MOF-zaken, en dus niet op VOS-zaken. Als laatste is het niet onze verwachting om consensus of eenduidigheid te bereiken, het is net de bedoeling dat de verschillende praktijken en visies, als die er zijn, op tafel komen liggen.

Vragen met indicator

A.2.1.1. Het OM en de JR maken enkel gebruik van de voor hem voorziene afhandelingsmogelijkheden

Het eerste deel van de vragen gaat over het gebruik van jullie afhandelingsmogelijkheden.

Uit de bevraging blijkt dat een nipte minderheid (10 van de 23) respondenten aangeeft 'soms' maatregelen op te leggen die niet expliciet wettelijk geregeld zijn, zoals bv. avondklok, huisarrest binnen de voorziening, praetoriaanse voorwaarden, een toekomstplan opstellen...

- Wat is jullie ervaring hiermee?
- Welke maatregelen legden jullie soms op die niet expliciet wettelijk geregeld zijn?
- Hoe frequent kwam het voor dat dergelijke maatregelen opgelegd worden?
- Waarom ging de voorkeur in deze gevallen uit naar maatregelen die niet expliciet wettelijk geregeld zijn?

De meerderheid (79%) geeft aan 'soms' of 'vaak' gemeenschapsdienst op te leggen tijdens de voorbereidende rechtspleging.

- Welke criteria hanteerden jullie om te bepalen of wordt overgegaan tot het opleggen van gemeenschapsdienst tijdens de voorbereidende rechtspleging?

A.7.1.1. De (verschillende) professionelen nemen zelf het initiatief om de minderjarige verdachten en delictplegers die zij begeleiden/ondersteunen/onder hun toezicht hebben/enz., op regelmatige tijdstippen te informeren over hun rechten en over het verloop van de procedure

Dit onderdeel gaat over de manier waarop de jongeren geïnformeerd worden over hun rechten en over het verloop van de procedure.

Drie vierde van de jeugdrechters beschouwt het als zijn/haar taak om de jongere te informeren over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure.

- Hoe deden jullie dat dan precies?
- Op welk moment(en) deden jullie dat dan?
 - Bij de eerste voorleiding? Waarom wel/niet?
 - Op de zitting ten gronde? Waarom wel/niet?
- Gebeurde dit dan op jullie initiatief of enkel als de jongere hierom vroeg?
- In welke gevallen kwam het voor dat jullie de jongere hierover niet informeerden?
- Werd deze informatie dan door iemand anders gegeven (bv. advocaat)?

Bij het geven van informatie is het ook belangrijk dat de jongeren begrijpen wat er gezegd wordt. In de bevraging geeft de meerderheid (87%) aan dit af te toetsen bij de jongeren.

Dit voorzichtig in vraag stellen want het doctoraat van Eef kwam tot de omgekeerde conclusie.

- Op welke manier toetsten jullie af of de jongere jullie uitleg begreep?
 - Welke bewoording gebruikten jullie hiervoor?
 - Kunnen jullie voorbeelden geven?
- Op welke manier hielden jullie bij het communiceren rekening met volgende factoren?
 - Leeftijd van de jongere
 - Mentale toestand van de jongere
 - De taal die je jongere beheerste
- Hoe losten jullie het op als de jongere een andere taal sprak?
 - Dezelfde taal spreken als de jongere als dat ging?
 - Een tolk aanstellen, onder welke voorwaarden?
 - Beroep doen op een familielid die kon vertalen als tussenpersoon?

E.2.2.1. Gerechtelijke actoren gaan na of er vrijwillige hulpverlening kan blijven doorlopen

Het volgende onderdeel gaat over de vrijwillige hulpverlening.

De meerderheid (60%) van de jeugdrechters geeft aan 'altijd' of 'vaak' na te gaan bij elke stap van de procedure of de vrijwillige hulpverlening die liep, kon blijven doorlopen.

- Hoe gingen jullie dit na ?
- Op welke moment gingen jullie dit na?
- In welke gevallen gingen jullie dit niet na?
- Van welke criteria hing dit af?

De meerderheid (62%) van de jeugdrechters geeft eveneens aan 'altijd' of 'vaak' rekening te houden met het lopen van vrijwillige hulpverlening bij het nemen van een beslissing.

- Op welke manier deden jullie dit?
 - Alternatief: hoe kwam dit tot uiting?
- Bij welke diensten konden jullie meer informatie verkrijgen over het eventuele traject in de vrijwillige hulpverlening dat liep? (bv. politie of sociale dienst?)

- Kunnen jullie een voorbeeld geven over hoe een beslissing zou verschillen als in hetzelfde geval al dan niet vrijwillige hulpverlening liep?
- Namen jullie dit ook op in de motivering van de beslissing?

E.2.2.2. Als er nood blijkt aan hulpverlening in vrijwillig kader, verwijzen de gerechtelijke actoren de betrokkenen door naar de gepaste hulpverlening

Ook de meerderheid (60%) geeft aan de jongere door te verwijzen naar gepaste hulpverlening als hier nood aan bleek.

- Hoe gebeurde dit dan?
- Op welk moment gebeurde dit dan?
- Hanteerden jullie criteria om na te gaan of hier nood aan was?
- Zijn er bepaalde signalen waarbij jullie sowieso doorverwezen naar vrijwillige hulpverlening?
- Wanneer werd er wel/niet doorverwezen naar vrijwillige hulpverlening als daar nood aan was?
 - Alternatief: gebeurt dit consequent als de nood vastgesteld wordt of zijn er bepaalde gevallen waarbij toch gopteerd wordt dit niet te doen ook al is er nood vastgesteld?

Drie vierde van jullie geeft aan het MOF- en VOS-dossier parallel aan te houden als er al een gerechtelijk VOS-dossier lopende was. De andere optie die genoemd werd was een OTSD voor het VOS-dossier tijdens dat het MOF-dossier loopt.

- Wat is jullie ervaring hiermee?
- Welke aanpak verkozen jullie?
- Verschilde de aanpak naargelang de zaak?
 - Zo ja, van welke criteria hangt dit af?
- Vroegen jullie soms aan het parket om de zaak als een VOS/MOF te vorderen zodat u een bepaalde maatregelen zou kunnen vorderen?

Eventueel: hier al verder gaan op de vraag over de invoering van de derde vorderingsgrond (cf. vraag 4 over de nieuwe aspecten van het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet). Maar dan zeggen dat er op het einde van de focusgroep verder op wordt ingegaan als er nog tijd over is.

F.1.1.1. De mate waarin OM en JR jongeren expliciet verantwoordelijk stellen voor de gepleegde feiten en hierbij een onderscheid maken naar leeftijd en geestestoestand

Het volgende onderdeel gaat over de jongeren expliciet verantwoordelijk stellen voor de gepleegde feiten en het aanspreken van de jongeren op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid naar de gevolgen van het jeugddelict toe.

Iedereen gaf aan het als zijn/haar taak te zien om de jongere aan te spreken over de feiten die hij/zij gepleegd heeft en dit ook altijd of vaak te doen.

- Waarom vonden jullie dit belangrijk?
- Op welke manier spraken jullie de jongere dan aan op de feiten die hij/zij gepleegd heeft?
 - Welke bewoordingen gebruikten jullie hiervoor?
 - Kunnen jullie voorbeelden geven?
- Op welke momenten deden jullie dit?

- Telkens de jongere voor de jeugdrechter verschijnt (50%)
- Enkel als de jongere op kabinet was (17%)
- Enkel tijdens de zitting (13%)

F.2.1.1. De mate waarin en wijze waarop de professionelen jongeren aanspreken op het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid naar de gevolgen van het jeugddelict toe

Iedereen geeft ook aan de jongere aan te spreken op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer deze vaststonden).

- Waarom vonden jullie dit belangrijk?
- Op welke manier deden jullie dit?
- Op welke momenten deden jullie dit?
- Wat waren de verschillende mogelijkheden waarop jongeren actief hun verantwoordelijkheid konden opnemen?
- Op welke manier informeerden jullie de jongeren over de mogelijkheden die er in de wet staan om actief hun verantwoordelijkheid op te nemen voor de gepleegde feiten?
 - *Voorbeelden achter de hand houden en eerst zelf de vraag laten beantwoorden*
 - Bv. Herstelgericht proces/ gemeenschapsdienst/ ...
 - Bv. Cliënt zelf een constructief antwoord laten voorstellen
 - Bv. Inspraak van de minderjarige m.b.t. het antwoord op de feiten
- Gingen jullie systematisch na of de jongere een bemiddeling op parketniveau aangeboden werd?
- Hielden jullie dan rekening met het antwoord van de jongere daarop/ de uitkomst daarvan bij het nemen van een beslissing?

Drie vierde geeft aan de jongere 'vaak' of 'soms' inspraak te geven bij de keuze van afhandelingswijze. Eén vierde stelt daarentegen dit 'nooit' of 'zelden' te doen.

- Gaven jullie de jongere inspraak bij de keuze van afhandelingswijze? Waarom wel/niet?
- Hoe gaven jullie de jongere inspraak?
- Van welke criteria hing het af of jullie de jongere inspraak gaven hierin?

F.3.2.1. Professionelen betrekken ouders/ opvoedingsverantwoordelijken actief bij de besluitvorming en de uitvoering van de opgelegde antwoorden

De volgende vragen gaan over de betrokkenheid van ouders of andere opvoedingsverantwoordelijken.

Net de meerderheid (56%) van de jeugdrechters geeft aan de ouders/opvoedingsverantwoordelijken, zo mogelijk, 'altijd' of 'vaak' te betrekken bij de keuze van de afhandelingswijze, tegenover een kleine minderheid (44%) die aangeeft dit 'zelden' of 'soms' te doen.

- Wat is jullie ervaring hiermee?
- Op welke manier betrekken jullie ouders/ opvoedingsverantwoordelijken bij de besluitvorming?
- Waarom betrekken jullie de ouders al dan niet bij de keuze van de afhandelingswijze?
- Van welke criteria hing dit af?

- In welke gevallen gebeurde dit sowieso wel/niet?

Ongeveer één derde (30%) geeft aan de ouders ook actief te betrekken bij de uitvoering van de opgelegde maatregel, maar ongeveer twee derde (70%) geeft aan dit slechts ‘zelden’ of ‘soms’ te doen. (vb. bij de praktische zaken van een gemeenschapsdienst of bij het regelen van bezoekenmomenten wanneer een plaatsing wordt opgelegd).

- Wat is jullie ervaring hiermee?
- Op welke manier betrokken jullie ouders/ opvoedingsverantwoordelijken bij de uitvoering van de opgelegde maatregel(s)?
- Waarom betrokken jullie de ouders al dan niet bij uitvoering van de maatregel(s)?
- Van welke criteria hing dit af?
- In welke gevallen gebeurde dit sowieso wel/niet?

K.1.2.2. het OM, de jeugdrechter en de jeugdrechtbank houden bij de keuze van het antwoord rekening met wetenschappelijke inzichten over de impact en het effect van de reacties

De volgende vragen gaan over de mate waarin jullie rekening houden met wetenschappelijke inzichten bij het opleggen van reacties.

Uit de bevraging blijkt dat een nipte minderheid (10 van de 23 respondenten; 43%) vindt dat ze op de hoogte zijn van de wetenschappelijke inzichten die er zijn over de impact en het effect van de verschillende reacties die jeugdrechters kunnen opleggen. Ook een nipte minderheid (10 van de 23 respondenten; 43%) geeft aan rekening te houden met de wetenschappelijke inzichten

- Wat verstaan jullie onder wetenschappelijke inzichten?
- Hoe belangrijk vinden jullie het om rekening te houden met wetenschappelijke inzichten?
- Via welke kanalen blijven jullie op de hoogte van wetenschappelijke inzichten?
 - *Voorbeelden achter de hand houden en eerst zelf de vraag laten beantwoorden*
 - Bv. Abonnementen op tijdschriften (bv. TJK), studiedagen, ingeschreven op sociaal.net...
- Wat zou het gemakkelijker maken op de hoogte te blijven?
- Met welke inzichten hielden jullie dan rekening bij het reageren op een jeugddelict?
- Op welke manier hielden jullie rekening met de wetenschappelijke inzichten?
 - *Voorbeelden achter de hand houden en eerst zelf de vraag laten beantwoorden*
 - Bv. Vaker herstelgericht aanbod aanraden omdat er de laatste jaren meer aandacht was voor het herstel naar het slachtoffer toe?
 - Bv. Bepaalde maatregelen niet opleggen?

E.2.5.3. Het gebruik door de jeugdrechter en/of de jeugdrechtbank van ambulante maatregelen/sancties of plaatsing in jeugdpsychiatrische dienst, in het bijzonder voor jongeren met meervoudige en complexe problematiek

Verwijzing naar for-K en de recente aanpassing van het decreet om dit weer mogelijk te maken?

De laatste vraag over de situatie van voor de inwerkingtreding van het decreet gaat over de maatregelen die jullie opleggen in het geval het gaat om een jongere met een meervoudige en complexe problematiek.

- Wat verstaan jullie onder ‘jongeren met een meervoudige en complexe problematiek’?
 - Zijn er bepaalde criteria waar een jongere aan moet voldoen vooraleer hij/zij onder deze ‘categorie’ valt?
- Op welke manier stellen jullie vast dat je jongere een complexe en meervoudige problematiek heeft?
- Maken jullie voor jongeren met een meervoudige en complexe problematiek vaker gebruik van ambulante maatregelen, voorlopig dan wel ten gronde?
 - Waarom wel/niet?
 - Zo ja: hoe veel vaker?
 - Zo nee: welke maatregelen en/of sancties leggen jullie in dergelijke zaken dan wel op?
- Maken jullie voor jongeren met een meervoudige en complexe problematiek vaker gebruik van een plaatsing in een jeugdpsychiatrische dienst?
 - Waarom wel/niet?
 - Zo ja: hoe veel vaker?
 - Zo nee: welke maatregelen en/of sancties leggen jullie in dergelijke zaken dan wel op?

***Eventueel:** Ervaren jullie moeilijkheden bij het plaatsen van jongeren in een jeugdpsychiatrische dienst?*

Vragen over nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet

Deze vragen eerder algemeen formuleren. En dan zien hoe ze hierop reageren en welke aspecten ze naar boven halen. Als ze er tijdens de focusgroep over beginnen, zeggen we dat er op het einde verder op wordt ingegaan als er nog tijd over is.

De volgende vragen gaan over de nieuwe aspecten uit het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet. Ik zal dan telkens jullie mening vragen ten aanzien van de belangrijkste nieuwe aspecten die het decreet met zich heeft meegebracht. Het eerste aspect waar we graag jullie mening en ervaring over zouden horen is...

1. Uitbreiding afhandelingsmogelijkheden op het niveau van het openbaar ministerie

De meesten (48%) gaan (helemaal) akkoord, 39% tussen beide, 13% (helemaal) niet akkoord

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?
- Wat zijn de eventuele nadelen?

2. Invoering positief project

De meesten (39,1%) gaan (helemaal) akkoord, 26,1% tussen beide, 26,1% (helemaal) niet akkoord, geen mening 8,7%

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?
- In welke omstandigheden zouden jullie dit wel/niet toepassen?
- Hebben jullie dit al uitgesproken als sanctie?

3. Gescheiden trajecten VOS/MOF

34% (helemaal) akkoord, 9% tussen beide, **de meesten (56%) gaan (helemaal) niet akkoord**

- Waarom gaan jullie wel/niet akkoord met gescheiden trajecten?

Koppelen aan vraag bij E.2.2.2. dat 3/4^e van de respondenten aangeeft MOF en VOS samen aan te houden.

4. Invoering derde vorderingsgrond

8% (helemaal) akkoord, 8% tussen beide, **drie vierde (75%) gaat (helemaal) niet akkoord** en 8% geen mening.

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?

5. Herziening enkel nog mogelijk ten voordele van de jongere (afschaffing artikel 60 Jeugdbeschermingswet)

9% (helemaal) akkoord, 17% tussen beide, **de meesten (69%) gaan (helemaal) niet akkoord** en geen mening 4%

- Waarom zijn jullie geen voorstander?
- Hoe zien jullie dit verlopen in de praktijk?

6. Gesloten plaatsing start altijd met een gesloten oriëntatie

De meesten (61%) gaan (helemaal) akkoord, 26% tussen beide, 13% (helemaal) niet akkoord

- Waarom zijn jullie wel voorstander?
- Wat zijn de voordelen van een gesloten oriëntatie?
- Waarom zijn sommigen toch twijfelachtig? Is het in bepaalde gevallen toch niet geschikt?

7. MOF-jongeren niet langer in een private instelling plaatsen

8,7% (helemaal) akkoord, 13% tussen beide, **de meesten (69,5%) gaan (helemaal) niet akkoord** en 8,7% geen mening

- Waarom zijn jullie/wel geen voorstander?
- Wat zijn hier de nadelen/voordelen van?

8. Invoering langdurige gesloten begeleiding (2-5-7 jaar)

26% (helemaal) akkoord, **evenveel respondenten duiden hier tussen beide als (helemaal) niet akkoord aan (34%)**

- Hoe staan jullie hier tegenover?
- Hoe komt dat de mening zo verdeeld zijn?

- Welke zijn de verschillende argumenten pro en contra?

9. Invoering terbeschikkingstelling van de jeugdrechtsbank van maximaal 10 jaar na het einde van de gesloten begeleiding

21,7% (helemaal) akkoord, 17,4% tussen beide, **de helft (52,1%) gaat (helemaal) niet akkoord** en 8,7% geen mening.

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?

10. Behoud van de uithandengeving

De meesten (60,8%) gaan (helemaal) akkoord, 26,1% tussen beide, 31,4% (helemaal) niet akkoord en 8,7% geen mening.

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?
 - Hebben jullie het gevoel dat jullie anders zeggenschap zouden verliezen?

11. Prioriteit geven aan herstelrechtelijk afhandeling

Drie vierde (73,9%) gaat (helemaal) akkoord, 21,7% tussen beide, 4,3% (helemaal) niet akkoord

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?
- Bieden jullie altijd herstelrecht aan? Ook als herstelrecht in de voorbereidende fase misgelopen is?
- In welke omstandigheden bieden jullie het wel/niet aan?

12. Minimumleeftijd 12 jaar

De meerderheid (87%) gaat (helemaal) akkoord, 4,3% tussen beide, 8,6% (helemaal) niet akkoord

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?

13. VOS-jongeren niet langer in gemeenschapsinstellingen plaatsen

13% (helemaal) akkoord, 8,7% tussen beide, **de meerderheid (63,9%) gaat (helemaal) niet akkoord** en 4,3% geen mening.

- Waarom jullie wel/geen voorstander?
 - Heeft dit te maken met capaciteitsangst van beveiligde opvang? (werd gezegd op de stuurgroep)
- Zijn jullie dan wel voorstander om MOF- en VOS-jongeren gemengd in een instelling plaatsen?

14. Elektronische monitoring als reactie op het gepleegde jeugddelict

Bijna de helft (47,8%) gaat (helemaal) akkoord, 16,1% tussen beide, 21,7% (helemaal) niet akkoord en 8,7% geen mening.

- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander?
- Hebben jullie dit al toegepast onder het nieuwe systeem?

15. In het algemeen: vooruitgang op vorige systeem

0% (helemaal) akkoord, 22,6% tussen beide, **de meerderheid (60,4%) gaat (helemaal) niet akkoord** en 8,7% geen mening.

- Niemand van de respondenten gaat (helemaal) akkoord?
- Waarom zijn jullie wel/geen voorstander van het nieuwe systeem?
- Welke aspecten die hierboven nog niet aan bod zijn gekomen, vinden jullie niet/wel goed? Waarom?
- Zijn er nog andere nieuwe elementen die jullie graag willen bespreken?

Vragen over samenwerking met andere actoren

- Hoe verliep de samenwerking met het jeugdparket?
- Hoe verliep de samenwerking met de sociale dienst?
- Hoe verliep de samenwerking met de advocatuur?
- Hoe verliep de samenwerking met uitvoerende diensten?
- Hoe verliep de samenwerking met de politie?
- Zijn er nog andere actoren/ organisaties waar jullie regelmatig mee samenwerkten?

Extra vragen die opgenomen werden in kwantitatieve vragenlijst, buiten de indicatoren

Uit de vragenlijst blijkt dat jullie op verschillende manieren buiten de zitting contact hebben met de jongeren (bv. persoonlijk contact, telefonisch contact of contact per brief).

- Om welke redenen hielden jullie contact met de jongeren buiten de zitting?
- Werd dit contact frequent gehouden?
- Op basis van welke criteria werd bepaald op welke manier jullie contact houden met een jongere? (bv. voor sommige jongeren is een 'persoonlijk onderhoud' nodig).

De overgrote meerderheid (91,6%) van de participanten gaf aan dat het wenselijk is dat eenzelfde jeugdrechter zowel de MOF- als VOS-zaken van dezelfde minderjarige behandelt.

- Waarom was dit wenselijk?
- In welke gevallen was het mogelijks niet wenselijk dat dezelfde jeugdrechter zowel de MOF- als VOS-dossiers van een minderjarige behandelt?

Eveneens blijkt dat net iets meer dan één derde (37%) van de respondenten de jongere 'soms' bezocht in de instelling. Telkens één vijfde (21%) geeft aan dit 'vaak', 'zelden' of 'nooit' te doen.

- Hoe vaak bezochten jullie geplaatste jongeren in hun instelling?
- Waarom niet vaker?
- Van wat hing het af of jullie de geplaatste jongere bezochten in hun instelling?

De schade en gevolgen voor het slachtoffer komen in de fase ten gronde op de vijfde plaats en in de voorbereidende fase slechts op de zesde plaats.

- Hielden jullie in de fase ten gronde meer rekening met het de schade en gevolgen voor het slachtoffer dan in de voorbereidende fase? Waarom?
- Hoe verliep de samenwerking met crisishulp? (vb. voor het uitspreken van een plaatsing?)

Bijlage 3 – Frequentietabellen

Tabel 1 Frequentietabellen informeren, psychiatrisch aanbod, verantwoordelijkheid en wetenschappelijke inzichten

Figuur	Stelling		Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Tussen beide	Akkoord	Helemaal akkoord	N
Figuur 4	Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere te informeren over zijn/haar rechten en het verloop van de procedure	Frequentie	2	1	3	10	7	23
Figuur 7	Als ik de jongere informeerde, toetste ik af of hij/zij mijn uitleg over hun rechten en het verloop van de procedure begreep	Frequentie	0	1	1	11	4	17
Figuur 11	Ik ben tevreden met het huidig residentieel psychiatrisch aanbod	Frequentie	14	7	2	0	0	23
	Ik ben tevreden met het huidig ambulante psychiatrisch aanbod	Frequentie	11	6	5	1	0	23
Figuur 14	Ik beschouwde het als mijn taak om de jongere aan te spreken op het actief opnemen van zijn/haar verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de gepleegde feiten (wanneer de feiten vaststonden)	Frequentie	0	0	0	4	19	23
Figuur 18	Ik ben op de hoogte van de wetenschappelijke inzichten die er zijn over de impact en het effect van de verschillende reacties die ik kan opleggen	Frequentie	0	2	11	10	0	23
	Ik hield rekening met de wetenschappelijke inzichten die er zijn over de impact en het effect van de verschillende reacties die ik kan opleggen	Frequentie	0	3	10	9	1	23

Tabel 2 Frequentietabellen nieuwe aspecten van het jeugddelinquentiedecreet

Figuur	Stelling		Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Tussen beide	Akkoord	Helemaal akkoord	Geen mening	N
Figuur 24	Ik ben voorstander van de uitbreiding van de afhandelingsmogelijkheden op het niveau van het openbaar ministerie	Frequentie	2	1	9	7	4	0	23
	Ik ben voorstander van de invoering van het positief project	Frequentie	2	4	6	3	2	2	23
	Ik ben voorstander van de keuze die gemaakt werd voor gescheiden trajecten	Frequentie	4	9	2	7	4	0	23
	Ik ben voorstander van de invoering van de derde vorderingsgrond	Frequentie	2	0	2	9	8	2	23
	Ik ben er voorstander van dat een herziening enkel nog kan ten voordele van de jongere	Frequentie	6	10	4	2	0	1	23
	Ik ben er voorstander van dat een gesloten plaatsing altijd start met een oriëntatie	Frequentie	3	0	6	11	3	0	23
	Ik ben er voorstander van dat onder het nieuwe jeugddelinquentiedecreet MOF-jongeren niet meer in een private instelling geplaatst kunnen worden	Frequentie	7	9	3	2	0	2	23
	Ik ben voorstander van de invoering van de langdurige gesloten begeleiding (2-5-7 jaar)	Frequentie	4	4	8	5	1	1	23
	Ik ben voorstander van de invoering van de terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank van maximaal 10 jaar na het einde van de gesloten begeleiding	Frequentie	7	5	4	4	1	2	23
	Ik ben voorstander van het behoud van de uithandengeving	Frequentie	0	1	6	11	3	2	23
	Ik ben er voorstander van dat er prioriteit gegeven wordt aan een herstelrechtelijke afhandeling	Frequentie	1	0	5	10	7	0	23
	Ik ben voorstander van de minimumleeftijd in het jeugddelinquentiedecreet (12 jaar)	Frequentie	1	1	1	12	8	0	23
	Ik ben er voorstander van dat onder het nieuwe jeugddelinquentiedecreet geen VOS-jongeren meer in gemeenschapsinstellingen geplaatst kunnen worden	Frequentie	11	6	2	2	1	1	23

Ik ben voorstander van de mogelijkheid van elektronische monitoring als reactie op het gepleegde jeugddelict	Frequentie	2	3	5	10	1	2	23
In het algemeen vind ik het nieuwe decreet een vooruitgang ten opzichte van het vorige systeem	Frequentie	7	7	7	0	0	2	23

